

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Ludvika Chytilová

Duchovní život dítěte

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Studijní obor: Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetiku

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
V Olomouci dne 2. dubna 2011

Děkuji doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D., za odborné vedení práce a mnoho cenných rad a podnětů, které mi k této práci poskytl.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. Co se rozumí duchovním životem?	7
2. Může dítě vést duchovní život?	11
3. Co představuje pojem dítě?	17
4. Biblické motivy k fenoménu dětství	21
5. Děti – svědci: modelové příklady z dějin	25
6. Každodennost dítěte a dílčí duchovní podněty.....	36
7. Rodiče, sourozenci, přátelé a kněží vzhledem k dítěti	38
8. Úskalí a plody výchovy v pohledu na duchovní život dítěte	44
9. Od křtu k biřmování – bilance života dítěte	49
10. Dítě a typy lásky	56
ZÁVĚR.....	61
SEZNAM LITERATURY	63
SEZNAM ZKRATEK.....	65

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala duchovní život dítěte, protože jsem sama máma jednoho dítěte a zajímám se o děti, zejména o jejich duchovní vývoj od útlého věku do dospělosti.

Myslím si, že povinností nás rodičů je provést Bohem nám svěřené dítě/děti životem. Při jejich výchově je potřeba uspokojit jak biologické, tak psychické a spirituální potřeby, aby se dítě vyvíjelo normálně a nedošlo k psychické deprivaci. Ke každému dítěti je třeba přistupovat s porozuměním, odpovědností a úctou pro jeho jedinečnost a osobitost. Jako rodiče neseme za duševní život dítěte nesmírnou zodpovědnost. Matky a otcové mohou pro své dítě udělat mnoho dobrého, ale také mohou mnoho – a někdy nenapravitelně – pokazit. První podmínkou výchovy je rozumět dítěti.

Cílem této práce je analyzovat dětský duchovní život a přiblížit ostatním vliv matky, otce, rodiny, kněze, kamarádů a okolí na dítě. Duchovní vývoj dítěte je důležité a v dnešní době často opomíjené téma.

Při vypracování tohoto tématu jsem pátrala v několika publikacích a dozvěděla jsem se hodně nových informací, které mohu použít během dalších studií.

Duchovní život znamená v podstatě všechno to, co zohledňuje jednotu mezi Bohem a člověkem tak, jak to bylo uskutečněno osobně a božsky v Ježíši Kristu. Pojmu duchovní život a jeho významu je věnována první kapitola. Otázkou zda dítě může vést duchovní život a jeho dimenzemi se zabývám ve druhé kapitole. Ve třetí kapitole je mou snahou vymezit pojem „dítě“, jak z hlediska vývojové psychologie, tak z hlediska pedagogiky. Čtvrtá kapitola pak přibližuje biblický pohled na dětství. V návaznosti na tuto kapitolu se v páté kapitole zabývám dětstvím významných osobností církevních a světských dějin.

Netradiční dětství měli velké lidské osobnosti – ze Starého zákona je to Mojžíš, kterého si Bůh zvolil jako prostředníka s lidem a v Novém zákoně je to největší postava dějin – Ježíš Kristus, se kterým, jako s malým dítětem, musel Josef s Marií utíkat před smrtí.

Každodenní potřeby dítěte a vývoj jeho vztahu k užší a širší rodině, ale i úlohu kněze ve výchově rozebírám v šesté a sedmé kapitole. Osmá kapitola se pak věnuje problémům, se kterými se lze při výchově dítěte setkat, ale také radostem z plodů zdárné výchovy. Devátá kapitola přibližuje svátostný život dítěte od křtu k biřmování. V poslední kapitole se zabývám láskou, jejími typy a jejím významem pro život dítěte.

1. CO SE ROZUMÍ DUCHOVNÍM ŽIVOTEM?

Duchovní je všechno to, co činností Ducha svatého sjednocuje člověka s Bohem a všechno, co se v něm dovršuje. Duchovní život je umění být si vědom Ducha svatého. Přebývání Ducha svatého v člověku znamená přítomnost lásky Otce, kterou Duch vylévá do našich srdcí. Duchovní život vytváří v člověku postoj „dávát přednost“ druhému.¹ Duchovní osoba je tehdy, pokud se o duchovní život stará. Duchovní život je životem v Duchu svatém. Duch proniká svět rozumu a duše, proniká do gest a pohybů těla. Prostupuje tak celou osobou a stává se viditelným a vnímatelným, prozařuje svoji činnost. Člověk nese v sobě dary Ducha svatého, je hlasatelem Božího slova.

Duchovní život má tři části:

- Narození v Kristu křtem, kdy se z křtěného dítěte stává Boží dítě a člen církve. Koupelí znovuzrození a obnovení Duchem svatým se rodí křesťan. V tajemství křtu byl usmrcen starý člověk a byl nám dán nový život, ale pouze svátostně a mysticky.

- Růst a postupné zrání na naší cestě pozemským životem. Snažíme se žít tak, abychom dosáhli věčné spásy. Naše spása je zatím pouze předmětem naděje.² Chybí nám ještě nejvyšší plnost dobra a slávy. Jsme vystaveni námahám, utrpení, musíme bojovat i proti tělu, které bojuje o nadvládu s duchem. Před dosažením cíle je nutné dozrávání. Nový zákon (NZ) ho představuje jako přechod z nízkého a hrubého stavu ke stavu vyššímu a dokonalejšímu.

- Vítězství života úplné a definitivní.³

Až dojde k vrcholnému vykoupení, kdy Bůh vzkřísí mrtvá těla prostřednictvím Ducha, teprve potom se zrodí pravý duchovní člověk, který

¹Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš; RUPNIK, Marko. *Nové cesty pastorální teologie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008. s.77-78.

²Srov. Řím 8,24.

³Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 96-97.

bude ovládán a přetvořen Duchem a stane se neporušitelným, nesmrtelným a slavným.

Během života musí každý člověk najít osobní perspektivu víry, zakoušet s ní skutečnost a tuto víru žít tak, aby odpovídala novým zkušenostem se sebou a s okolním světem. Osobní víra se vyznačuje pevnými názory a oddaností Ježíšově osobě. Vrcholu dosáhne, když dozraje k absolutní důvěře v Krista. Prvním vzorem zralé víry je Panna Maria, která uvěřila a nežádala znamení. Člověk cítí, jako by byl někdy rozpolcen. „*Tělo totiž touží proti duchu, duch zase proti tělu. Mezi nimi je vzájemný odpor.*“ (Ga 5,17; srov. Mt 26,41).

I Sokrates čekající na svoji smrt ve vězení sděluje svým přátelům, že člověk má tělo a duši. Tělo svými potřebami a žádostmi zatěžuje duši. Síla pudových slastí, hladu, bolesti, svádí duši na scestí. Lidské tělo přijímá důstojnost od své nesmrtelné duše, která má rozum a svobodnou vůli.

Dokonalý člověk je z těla, duše a ducha. Duch dává spásu a formu, tělo je spaseno a formulováno a duše je mezi oběma. Ta se řídí duchem a díky němu létá jako on. Jindy se nechá přemluvit a upadá do pozemských žádostí.⁴ Podmínkou veškeré účelové činnosti živočichů a lidí je nervová soustava a vyšší nervové činnosti člověka, které se označují jako činnost duševní. Zdrojem vyšší nervové činnosti je šedá hmota mozkových polokoulí. Než se u dítěte projeví duševní činnost, musí mozek a nervový systém projít dlouhou cestou vývoje. Lidé jsou duchovní díky účasti Ducha, ale ne zásluhou zbavení se nebo vyloučení těla.⁵

Člověk je dokonalý, když je jeho tělo ovládáno Duchem. Stává se neporušitelným, je zduchovnělé. Tím se utváří jednota, která je otevřena pro dokonalou lásku. „*Tělo ovládané Duchem zapomíná na sebe, dostává vlastnosti Ducha a stává se podobným Božímu Slovu.*“⁶ Duch vtahuje člověka do účasti na

⁴ Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 137.

⁵ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš; RUPNIK, Marko. *Nové cesty pastorální teologie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008. s. 75.

⁶ FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 137.

velikonočním tajemství, které prožil Ježíš. Člověk se má stát duchovním. Má přejít od tělesného bytí k duchovnímu; musí milovat Boha a bližní tak, jako nás Pán miluje a tak si můžeme zasloužit věčný život. Křesťanský duchovní život musí vyvozovat z „já“ chápaného ve svém uskutečňování podle Kristova velikonočního tajemství.⁷ Máme-li být přetvořeni ve smyslu velikonoční lásky, musíme se vnitřně nechat vést Kristovým Duchem. Duch stále více přetváří věřícího člověka. Činí ho stále duchovnějším.

Svatý Pavel ukazuje dvě kategorie osob:

- Tělesné bytosti – nechají se vést lidskou přirozeností a podléhají hříchu.

Omezuje se na pozemský obzor. Není schopen vnímat Boží tajemství.

- Duchovní lidi – nechají se vést Duchem svatým, který v nich přebývá. Duchovní člověk je schopen správně hodnotit události, je osvěcován Duchem.⁸

Žít duchovním životem znamená dát souhlas, aby se vlastní bytí postupně zduchovňovalo. Omezuje se na větší učenlivost k vnuknutí Ducha.⁹ Duch nepůsobí na duši násilně, nevnucuje se, nechává duši svobodné rozhodnutí. Působí v míře, v jaké lidská bytost souhlasí, aby působil. Duch přetváří věřícího do souladu se svými charismaty a činí ho duchovnějším. Duši činní poddajnou k Božímu vnuknutí.¹⁰

Nejen člověk se má zduchovňovat, ale i osobní činnost musí být zaměřována k duchovní formě. To, že je člověk milý k druhým, umí se obětovat pro dobro bližního, dávat se, zříkat se výhod ve prospěch druhých, to znamená, že je mezi lidmi Boží Duch, který je láska a dar. Duchovní je to, co přetváří život člověka a celý svět. Člověk je natolik Božím obrysem, nakolik je přeměněn podle Ducha a je přístupný pro lásku, kterou dává Duch.¹¹

⁷ Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 138.

⁸ Srov. tamtéž, s. 98.

⁹ Srov. tamtéž, s. 140.

¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 142.

Křesťan má ve světě vydávat svědectví podle morálky a citu pro spravedlivost a odpovědnost. Duchovní život se nespokojuje s obřady, ale zahrnuje sebeobětování v každodenním životě společně s druhými lidmi ve spravedlnosti a lásce (Ř 12,1; Mt 5,23-24; 9,13; 12,7).¹²

Obtíž člověka je v tom, že o nejzákladnějších hodnotách života zpravidla vůbec nepřemýšlí a nemá je zformulovány, aby je mohl na požádání sdělit. Hodnoty se žijí.

¹² Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 104.

2. MŮŽE DÍTĚ VÉST DUCHOVNÍ ŽIVOT?

Všude se ukazuje jak se má žít, co má dělat dobrý křesťan. Měli bychom se zeptat co vlastně chceme, co je naše přání. Od mládí jsme vedeni někým (u miminek to bývá maminka, později i táta, ve škole učitelé) někam. Dítě těžce hledá svou identitu. Snaží se najít svoje já. Čím se mu to více daří, tím méně je závislý na nízkých potřebách (většinou to bývají hmotné věci). Čím více objevuje svoje tužby, plány, tím více se stává duchovní a svůj.

Do 60. let panoval názor, že novorozenci a kojenci v prvním roce života jsou ještě pasivní, učení neschopní, nevnímající a nevědomí tvorové. Jejich aktivita měla být nanejvýš reflexní povahy.

První rok života dítěte má velký význam pro náboženský vývoj člověka. Hubertus Halbfas zdůrazňuje: „*Moci důvěřovat a milovat nejsou schopnosti vůle, ale vychází z tělesně-duševních prvních zkušeností člověka. Náboženství, které hlásá naději a lásku jako božskou ctnost, nemůže tyto antropologické podmínky znevažovat.*“¹³ Důležitým úkolem náboženské výchovy je prezentovat dítěti svět, jemuž by mohlo důvěřovat. Dítě musí zakusit, že je ve světě vítáno, přijímáno, rodiče ho mají rádi a má doma své pevné místo.

Poskytnutí důvěry je první úkol v kojeneckém období, který s výhledem na víru, jejíž primární složkou je schopnost důvěry, nesmí být v náboženské výchově podceněn. Děti, které se v prvním roce nenaučí důvěřovat, těžko později jako dospělí lidé uvěří ve smysl života a těžko se pro takový svět mohou s láskou nasazovat.¹⁴

Thomas Verny¹⁵ uvádí, že i nenarozené dítě je lidskou bytostí a vede citový aktivní život. Z toho vyplývá, že to jak sebe bude vnímat jako šťastné

¹³ SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 18.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 19.

¹⁵ Thomas Verny, kanadský psychiatr a psycholog ve své knize, jejíž titul v překladu zní *Krytý život nenarozeného dítěte* shrnul poznatky z této oblasti a stal se jedním z představitelů perinatální psychologie. V roce 1983 se v Torontu konal pod jeho vedením první mezinárodní kongres perinatální a perinatální psychologie.

nebo smutné a jak bude jednat jako šťastný nebo smutný člověk závisí zčásti i na zdroji „poselství“ – matce, a to ještě než se narodí.¹⁶

Dítě se rodí do kultury vztahů. Pokud jsou pro dítě příznivé, zaručují po odtržení z jednoty dítěte se světem v mateřském lůně (symbiotická jednota) vnitřní zůstávající spojenost dítěte se světem (symbiotická spojenost), pak mohou postnatální měsíce života být zrozením důvěřující víry v život a později křesťanské víry, která vychází z hloubi duše. První víra se prokázala a může se dál rozvíjet. V duši, do které byla zasazena základní důvěra v život, je důvod věřit životu. Může tak vzniknout dětská sebedůvěra, pocit sebehodnoty a sebevědomí. Dítě tak zakouší krásný vztah: jsem chtěné, vítané a milované. Vnitřní vztah mezi dítětem a matkou představuje pro dítě „všechno ve všem“. Vztah zakouší spíše z vnitřku. Síla vztahu mezi dítětem a matkou, které dítě zakouší, prostupuje veškerým jeho životem a může být i základem zkušenosti žít ve víře v Boží lásku.

Snaha kojence je odpoutat se z původní dvojjednoty s matkou. I přes snahu odpoutání není ještě vyproštěno od dvojjednoty. Projevuje se to v protichůdné ambivalentnosti – na jedné straně zůstat a na druhé straně utéci od matky. Dítě musí řešit, jak říká Erich Fromm „*paradoxní životní úkol člověka*“.¹⁷ Paradoxem je již proto, že odpoutání k vlastnímu bytí se může uskutečnit do té míry, do jaké míry může vztah prohloubit. Dítě postupně poznává, že je samostatnou bytostí a začíná si uvědomovat, co všechno k tomu patří, včetně jeho označování „já“. Sebeuvědomování se projevuje ve třetím roce, náznaky můžeme pozorovat již v kojeneckém období. V duševním životě dítěte je to důležitý mezník v rozvoji jeho osobnosti. Dítě v sobě objevuje možnost projevit svoji vlastní vůli. Má touhu uplatnit a prosadit svou vlastní

¹⁶ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Olomouc: Panorama, 1986. s. 116.

¹⁷ SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 24.

identitu. Sebeuvědomování je spojeno se snahou o nezávislost přes odpor dospělých.¹⁸

Disponováním od mateřského vztahu k autonomnímu bytí začíná bezpečný vztah, kdy poznává, že není z tohoto vztahu vyloučen, ale zůstává v něm navěky. Vztah je tak základem pro vlastní „já“. Bezpečí a důvěra získaná v prvních letech života utváří základní duchovní vrstvu na které může s důvěrou stavět další roky svého života. Zpětný vztah matka – dítě tak zůstává po celý život. Nalezením se ve vztahu a utvořením vlastního já, se může zřeknout svého izolovaného postoje a otevřít se pro svět. Vztah jaký kojeneček zažil, buď povzbuzuje, nebo blokuje další vztahy v životě.

Destruktivně na vývoj vlastního já působí výchova, v níž matka snahu po autonomii potlačuje přílišnou mateřskou láskou, nebo se zanedbává a neodpovídá se na ni. V obou případech nemůže dojít ke vzájemnému vztahu. Vlastní já se v případě přílišné mateřské lásky dostává do závislosti na druhém, není mu dovoleno růstu, nemůže vést svoji vlastní já-linii. Kontakt, vazba a vztah existují tam, kde jsou linie distance k lidem a věcem. Jinak vzniká beztvářá směs, jak píše Jorgos Canacakis.¹⁹ Kde existují linie mezi já a ostatními, tam mohou vznikat zdravé vztahy. V případě neuspokojení potřeb se stává nedůvěřivým vůči vztahu a uzavírá se do sebe před lidským zklamáním. Bezpečný, vyvinutý základ autonomního já se nemusí skrývat za bázlivě postavenými hranicemi, ale může k sobě pouštět „ty“. První zkušenost vztahu s milujícím člověkem, který pro mě znamená všechno (svět a Boha) a zprostředkovává spojenost se světem, osvobozuje vztah v dalším průběhu života. Může odpovídat na různé vztahy aniž by se jim musel uzavírat.²⁰ Nic mu není cizí, navazuje znovu poznávající vztahy ke komukoli a čemukoli. Pokud mu bylo zabráněno prvního základního vztahu ke světu v podobě matky, může se mu zdát svět cizí a neznámý. Odpoutání a individualizace může jít směrem autonomního seberozvoje. Ten je zpětně vázán na zakušený vše-vztah a vědomí

¹⁸ Srov. STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *Z dětských mudrosloví. Specifické znaky dětské psychiky*. Praha: Universita Karlova v Praze, 2000. s. 32.

¹⁹ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 25.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 26.

„všeprojojenosti“ a tím roste „vlastní stálost“ (Ruth C. Cohn).²¹ Vědomí naší univerzální interdependence je humánní odpovědností, když jsme duchovně dozralí.²² Proces odpoutání může jít špatným směrem, kdy se ego stává chorobně závislé na druhých nebo naopak je vylučuje. Vlastní já je mu cizí, zdá se mu, jako by byl oddělen od světa.

Významnou roli má otec nebo blízká osoba, která dává svým vzorem jistotu, že důvěrnost a blízkost se nevyklučují v nezávislosti na matce. Otec i matka má dítěti ukázat svět v jeho kráse.

Dítě vychovávané v ideálních podmínkách se dokáže kolem sebe volněji pohybovat než dítě, které to štěstí nemá a jeho rodiče žijí bez naděje, ideálů a s vnitřní prázdnotou. Dítě pak může mít málo vyvinutý pocit sebehodnoty, vzdát se svých citů, vůle. Narušení formy mnohdy souvisí s rodinnými poměry (finanční starosti, pracovní zatížení, stresové situace), nevhodné a časté sledování televize a videa s násilnou tematikou.

Některé dítě se snaží na sebe upozornit zvenčí, včlenit se do společenských systémů, ale nevěří v sebe sama, nemá vnitřní domov. Důvěru v sebe sama a ubezpečení v jeho vlastní síly a rozum může pomoci matka a otec.

Dítě má duševní potřeby – ty jsou prosté, ale životně důležité. Aby dítě bylo šťastné, potřebuje denně popovídání, lásku a pochválit. K libým pocitům patří také tělesné dotyky, pohlazení. Dítě, které trpí nějakým nedostatkem, vysílá dospělým signály, že není něco v pořádku. Záleží na dospělém, aby signál zachytil, správně odečetl. Pokud se tak nestane, dospělí se s dítětem začnou míjet.

Evangelia upřednostňují děti. Listy NZ nabádají věřící, aby zanechali dětského věku a „rostli ke spáse“ (1 Petr 2,2). Pan profesor Ctirad Pospíšil říká, že ve víře máme být jako děti, ale nebýt dětinští. Sv. Pavel vybízí: „*Bratři, přestaňte už přece být co do soudnosti jako malé děti! Co se týká špatnosti, v tom ať jste jako nemluvnata, v soudnosti však buďte jako zralí lidé.*“ (1 Kor

²¹ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 27.

²² Srov. tamtéž.

14,20). Dítě nemá zůstat na začátku svých znalostí o Bohu, ale má stále rozvíjet duchovní život, hlouběji poznávat Boží moudrost. Křesťan nesmí zakrýt, zůstat v nevědomosti, ale toužit po zdokonalování se ve víře.

Lidská duše začíná žít dříve než při narození. Protože víra může být žita jen „celou duší a silou“ musí se náboženská výchova začínat tam, kde začíná žít lidská duše. Průběh duševního růstu se může ukázat na příkladu stromu „v rostoucích kruzích“ jak se rok za rokem ukazuje ve vnitřní struktuře kmene (Rainer Maria Rilke). Letokruh za letokruhem roste a sílí do nové celistvosti, která v sobě skrývá a uzavírá předchozí celistvost. Duševní život člověka ve své podobě také skrývá růstové kruhy předchozích vývojových stadií, jsou neobyčejně živé a ve své celistvosti „uloženy“. Neztrácejí se v průběhu let, růstem mohou být převyšovány, transformovány a měněny v nové formy.²³

Co bude z dítěte závisí podstatně na rodičích. Rodiče mají být svým dětem prvními věrozvěsty, slovem a příkladem. Tomu jsou zasvěceni svátostí manželství.²⁴

U malého dítěte dochází k představě o Bohu zprostředkovaně. Na začátku svého duševního vývoje je dítě zaměstnáno samo sebou tak, že bez pomoci nedojde k náboženskému vztahu.

Vztahu k Bohu dítě můžeme naučit modlitbou. S dítětem se modlíme a říkáme kratičkou větou: „Pane Bože, měj svou Lucinku rád“. Dítě cítí, že se modlí za ni. Vzniká důvěra k Bohu. Dovídá se, že „má rád“. To je veliká a podstatná zkušenost o Bohu. Rodiče ji mají také rádi a je to krásné.

Veškerá lidská činnost je tělesně duchovní. Modlitba u dítěte nebude vnitřní, ale bude uskutečněna řečí nebo zpěvem. Modlitba v „duchu“ není dětskému věku přiměřená.²⁵ Zapojí se i tělo. Při modlitbě může stát, sedět, klečat. Držení těla musí být uctivé.

O náboženskou výchovu dítěte se musíme starat denně a stále a neodkládat to až na někdy, později. Malý človíček zakouší pořád něco nového, musíme mu

²³ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 19.

²⁴ Srov. Autor neuveden, reedice samizdatu. *Křesťanská výchova v rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000. s. 5.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 82.

nechat příležitost zakoušet Boha a to nyní, teď a hned. Učit se být vnímavý pro něho, naslouchat mu.

Svůdné proudy, měnící se podle vládnoucích stran a módy, mohou převrátit a zničit dětskou víru, která není osvědčená, zažitá a osobně prožívaná.

Křesťanská výchova není pouhé zvěstování křesťanských pravd, ale cílem je výchova k víře. Dítě nežije jen z lásky rodičů k němu samotnému, ale také z jejich vzájemné lásky. Na tomto základě mohou být položeny základy víry a může být započato duševní probuzení dítěte a křesťanská výchova. Rodiče nesou zodpovědnost za dítě i dále. Dítě se učí díváním, napodobováním, prožitkem. Na příkladu rodičů se naučí jak křesťan žije.

Dítě bohaté na city má rozmanitější účast na světě, větší intenzitu pocitů a prožitků, život se stává bohatý. Snaží se v něm probudit vnímavost a smyslovost, aby svůj život neprožil bez radosti, potěšení a nudně. Aby člověk mohl objevovat duchovní a mravní hodnoty, musí mít ticho. Stvoření má původ v tichu a rozjímání, nikoli v pekelném rámusu. Při hlasu větru děti objevují to nejkrásnější, co se v nich ukrývá.²⁶

Dítě může vést duchovní život. Důkazem o tom jsou i Boží děti, které obětovaly svůj dětský život. (viz 5. kapitola)

²⁶ Srov. GILBERT, Guy. *O dětech a výchově*. Praha: Portál, 2009. s. 35.

3. CO PŘEDSTAVUJE POJEM DÍTĚ?

Život každé lidské bytosti je nutno absolutně respektovat již od okamžiku početí, protože člověk je jediný tvor na Zemi, kterého Bůh „chtěl pro něho samého“ a duchovní duše každého člověka je „bezprostředně stvořena“ Bohem, celé bytí nese v sobě obraz Stvořitele. Lidský život je posvátný, protože už od samého počátku je projevem „Božího stvořitelského činu“.²⁷

V posledních desetiletích se rozvinulo vědecké odvětví „prenatální psychologie“. Zaměřuje se na zkoumání duševního života dítěte před narozením.

První rok dítěte je velmi důležitý, je základní pro život. Wera Schmidt říká, že v této době „se zakládají klíčky pro všechny budoucí možnosti rozvoje“.²⁸ Na svět přichází biologicky nedokonalé, velkou měrou závislé na kulturním prostředí, na tom jak s ním jednájí, jak je vedeno, jak se k němu chovají. V tomto období je nejdůležitější pro kojence matka, kterou už důvěrně zná ještě před příchodem na svět. Dítě je v mateřském těle schopno vnímat, pohybovat se, reagovat na vnější zvuky, chlad, teplo, bolest. Po narození dítěte dialog s matkou pokračuje, nemusí ho navazovat. Matka pohlazením či jen dotykem je schopna dítě uklidnit, rozezná pláč svého dítěte od pláče dalších dětí.

Učí ho tělesné potřeby člověka: slyšet, vidět, jíst, hmatat, čichat, chodit a duševní potřeby: lásce, shovívavosti, odpuštění, ale někdy i nevědomky zlobě a dalším špatným vlastnostem. Ona poskytuje první místo bezpečí a důvěry.

Potřeby, které potřebuje kojeneček a dítě v ranném věku zajišťuje většinou matka. V třetím roku života dítěte, pokud matka nastoupí zpět do práce, část povinností připadá na otce, babičku, sourozence, tetu. Dítě je vyhledává,

²⁷ Srov. Kolektiv autorů, Kongregace pro nauku víry. *Donum vitae: Sborník studií o etických aspektech začátku individuálního lidského života a instrukce Kongregace pro nauku víry. O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 46.

²⁸ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině.* Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 18.

protože se o něho starají, dají mu jíst, pít, hrají si s ním, pečují o něj, chrání jej. V tomto věku je na nich existenčně závislé, proto je vyhledává.

Dítě musí být od narození milováno, aby se necítilo osamoceně. Jinak vynakládá všechnu svoji energii, aby dosáhlo uniklého bezpečí a jistoty. Frustrace tohoto druhu mohou v pozdějším věku udělat dítě závislé na mateřském bezpečí, život naplněný beznadějí. Snažíme se, aby získalo důvěru v sebe sama, důvěru ve druhé lidi. Pro zdravý emoční, intelektuální a náboženský vývoj potřebuje dítě cítit náklonnost. Porucha pocitu sebehodnoty, selhání ve vztazích já – ty, snaha po moci a obdivu, duševní prázdnoty a deprese mají základ v ranném dětství. Dítě potřebuje pohladit – doteky. Dítě musí zakusit, že je vítáno, že tu má své pevné místo.

Duševním strádáním mohou být postiženy děti vyrůstající bez mateřské péče, v ústavech, nemocnicích, domovech, ale i rodinách, kde dítě je až za hodnotami vnějšího blahobytu. Citové ochuzení hrozí tam, kde neprojevují lásku, kde je výchova chladná, knižní, bez citu a sympatií.

John Bowlby v monografii s názvem „Mateřská péče a duševní zdraví“ (1951) soudí o dětech, kteří nepoznali mateřskou lásku, „že poškození, které jednou vzniklo, je již nenapravitelné“.²⁹ Opírá se při tom o studii čtyřadvaceti mladých zlodějů, kdy zjistil výpadek či nedostatek mateřské péče v časném dětství. V krádežích hledají jen jakési náhradní uspokojení své potřeby lásky. Jsou nepřístupní nabízené pomoci, žijí jen okamžikem, nemají životní perspektivu. Schází jim vnitřní podmínky, aby se stali dobrými manželi, rodiči.³⁰

Dítě se má narodit v rodině, kde jsou rodiče dítěti prvními vychovateli ve víře a kde se dítě může rozvíjet a dosáhnout vlastní duchovní dospělosti.³¹

- Měřítkem lásky nesmí být výkon dítěte, ale i snaha a postoj;
- dítě nesmí mít vychovatele – kamaráda, ale pevnou jistou autoritu;

²⁹ MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Olomouc: Panorama, 1986. s. 60.

³⁰ Srov. tamtéž.

³¹ Srov. BENEDIKT XVI. Uspořádal COCO, Lucio. *Myšlenky o rodině. Výběr z textů papeže Benedikta XVI.* 1. vydání. Paulínky, 2010. s. 70.

- dítě potřebuje pravidla, řád, režim; když požadujeme po dítěti, aby dodržovalo řád a režim, nesmíme ho sami překračovat;

- dítě se má brát vážně;

- z dítěte je potřeba vychovat autonomní osobnost, kterou ovlivňuji, ale nemanipuluji s ní.

Jak dobře vychovávat své dítě nám nejlépe prozradí naše srdce – budeme-li ho poslouchat. Knihy, odborníci, přátelé či přednášky nám pomohou jen tehdy, přivedou-li nás blíže k našemu srdci. Články a ostatní rady musíme brát s rezervou a spíše věřit svému úsudku.³²

Nechávat dětem čas pro vlastní vnímání a zážitek, aby měly dost volného času pro nové objevy. Neměli bychom proces vnímání dětí rušit tím, že jim hned začneme něco vysvětlovat. To pro předškolní děti není tak důležité. V dětském vývoji má všechno svůj čas. Musíme jim nechat čas na hledání něčeho nového, co neznají, fascinujícího. Hledají i náboženský smysl, který není bezprostředně na očích. Hledají, objevují, zkoumají – to dělá život zajímavým, fascinujícím. Síla fantazie je živá a velká, jestliže nebyla omezována. Děti, které dovedou vnímat maličkosti, zůstávají otevřené pro zážitky, dovedou život prožívat, takové děti mají bohatý život. Ten totiž nestojí jen na ukládání vědomostí.

Pro dítě je svět velkým tajemstvím. Nejvíce přitažlivým tajemstvím by měl být „druhý člověk“. Dítě navazuje vztah postupně. Nejdříve je to s matkou v mateřském lůně, po narození je v kontaktu opět s matkou tentokrát jako samostatná, i když ještě závislá osoba, pak s otcem, sourozenci, širší rodinou, dětmi ve školce, škole, hračkami. Duševní růst vlastního „já“ je spojen se světem lidí, věcí a duchovním světem. Dítě školou povinné si hledá svoje místo ve světě a čím více proniká do celku světa, tím více roste v schopnou a zodpovědnou osobnost. U začínajících školáčků můžeme pozorovat zralost k duchovní stálosti. Dítě školou povinné se naučilo „ovládat se“, řídit své impulsy. Napřed si dělalo co chtělo, řídilo se svým přáním, touhou, impulsy. Teď impulsy ovládá, přechází k suverénnímu já. Dovede ovládat svoje pocity,

³² Srov. STEVE, Biddulph. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 3. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2006. s. 9.

opuštěnost, nenávisť, lásku. Školák vstupuje do nového vztahu k sobě samému, k rodičům a okolnímu světu, nastává další „odpoutávání se“.

Mladí lidé potřebují živé vztahy k jiným lidem. Ne všem se podaří nějaké vztahy najít, i když se o to snaží.

4. BIBLICKÉ MOTIVY K FENOMÉNU DĚTSTVÍ

Ze Starého zákona (SZ) známe postavu Mojžíše, kterého si Bůh zvolil při předání desatera na hoře Sinaj a z NZ je nejdůležitější P. Ježíš, který nás vykoupil svojí poslušností k smrti na kříži z věčného zatracení.

Pro izraelský národ je dítě známkou požehnání od Hospodina. Svatopisci nezapomínají, že dítě je nehotová bytost a zdůrazňují význam pevné výchovy (Př 22,15; Ef 4,14; Ga 4,1-3).

Ve SZ se hledí na dítě s jeho slabostí a nedokonalostí jako na Božího chráněnce. Hospodin sám chrání sirotky (Ex 22,21; Ž 68,6). Děti se účastní bohoslužby k počtě Hospodinově i kajících proseb lidu (Jl 2,16; Júd 4,10) a v jejich ústech si Bůh připravuje chvalozpěv ke své cti (Ž 8,3; Mt 21,16). Děti patří mezi první příjemce i posly Božího zjevení spásy: příkladem je Samuel, jehož oslovuje Bůh ještě, když je dítě (1 S 3,1-4), nebo David, kterému dává Bůh přednost před staršími bratry (1 S 16,1-13). Mladík Daniel projevuje větší moudrost než starší Izraele.

Jedním z vrcholů prorocké vize mesiánské budoucnosti Izraele je ohlášení narození Emanuele (Iz 7,14). Izaiáš vítá královské dítě, které nastolí právo a spravedlnost v Davidově království (Iz 9,1-6).

Ježíš, syn Boží, se sám světu zjevil nejdřív jako malé dítě. Tuto etapu jeho života zaznamenal Lukáš ve svém evangeliu (L 2,12; 2,27; 2,43-51). Dospělý Ježíš zaujímá k dětem stejný postoj jako Bůh. Být ve stavu dítěte nám umožňuje vstup do království nebeského. Ježíšovo žehnání dětem (Mk 10,16), poukazuje na to, že jim patří nebeské království (Mt 19,14). Pokud chceme vstoupit do království nebeského, musíme jej přijmout jako dítě, tj. jako dar Otce a ne něco, na co bychom měli nárok (Mk 10,15). Musíme se znovu stát jako děti (Mt 18,3), znovu se narodit (J 3,5). Tajemství pravé velikosti spočívá v umění udělat se malým jako dítě (Mt 18,4).

Pravými učedníky jsou „maličci“, kterým Otec zjevil tajemství skrytá před moudrymi (Mt 11,25). Blahoslavený, kdo přijme jedno z maličkových dětí (Mt 18,5) a běda tomu, kdo pohrdne dítětem (Mt 18,6).

Sv. Pavel si všímá především nedokonalosti, ve které se nachází každé dítě (1 K 13,11; Ga 4,1; Ef 4,14). Křesťany vyzývá, aby dorostli k plnosti Kristově (Ef 4,12-16). Přitom poukazuje i na přednosti spojené s dětstvím (1 K 1,27).³³

Příklady dětí – mučedníků nám ukazují, že existují hodnoty převyšující všechno ostatní. Hodnoty duchovní zde převyšují nad hodnotami materiálními, zejména penězi (které stále vládou světem). Je to Boží milost, víra a věrnost víře, ctnost a věrnost ctnosti, mravní čistota. Na příkladu Marie Gorettiové je vidět rovnováha mezi mravní čistotou těla a duše, soulad mezi duchem a smysly, rozumem a pudem. U Marietty vidíme dvě síly stojící proti sobě. Je to křesťanská statečnost Marie a její ušlechtilé činy, na druhé straně Alessandro a jeho surové násilí. Vidíme jak velká je moc pravé nezištné lásky k bližnímu, která dovede přivést člověka se špatnými myšlenkami a činy k dobru a víře. U dvanáctileté dívenky je vidět obrovská duchovní síla, která vítězí i nad tělesnou přesilou. Hájí svoji čistotu, i když ji to stojí život.

U všech mučedníků se projevuje obrovská síla Eucharistie. Svaté děti dosáhly podle míry svých sil a duchovní zralosti cíle dokonalosti a žily křesťanskými ctnostmi. Některé děti již byly prohlášeny za svaté, např. Gorettiová, některé děti jsou blahoslavené, nebo v blahořečení od Svatého Otce doufají. Dá-li Bůh znamení nápadným vyslyšením modliteb, které se stanou na přímluvu těchto dětí a které církev uzná jako zázraky. Jejich životními osudy se budeme zabývat v následující kapitole. Určitě i tyto Boží děti měly nějaké slabosti, chyby se kterými se musely potýkat a bojovat. Přestože to nebylo lehké, snažily se vyvarovat hříchu, překonat slabosti a přestat vnitřní boj. Dokázaly to z lásky k Ježíši, posílnění Eucharistií a vedení Duchem svatým. Spolupracovaly s Boží milostí, nechaly ji působit. Děti se snažily denně přijímat

³³ Srov. LEON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Velehrad: Křesťanská akademie, Řím, 1981. s. 85.

Eucharistii, která je chránila nejen před hříchem, ale posilňovala je v každodenním životě. Ježíš říká: „*Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe. Kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky... Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný... zůstává ve mně a já v něm.*“ (J 6,51. 54. 56). Svátý Otec Jan Pavel II. napsal k vánočním svátkům r. 1944 dětem dopis: „*Pro kolik dětí v historii církve byla Eucharistie zdrojem duchovní, někdy přímo heroické síly!... Sv. Anežka, která žila v Římě; sv. Agáta, která vytrpěla mučení na Sicílii; sv. Tarsicius, který bývá právem nazýván mučedníkem Eucharistie, protože raději zemřel, než by vydal Ježíše, kterého s sebou nesl v podobě chleba. A tak se po staletí až do našich dnů nacházejí mezi svatými a blahoslavenými církve vždycky děti...*“.³⁴ Děti – mučedníci, které žily svůj život jako Boží děti a jako Boží děti také zemřely, nás vybízí a povzbuzují, abychom žili v přátelství se Spasitelem. Dávají příklad, že se dá žít život spojený s Ježíšem Kristem a jít za jeho učením. Na dětech se splnila Ježíšova slova: „*Kdo ztratí svůj život pro mě, nalezne ho.*“ (Mt 10,39). A tak Boží děti našly věčný život v nejvyšší míře podle Ježíšových slov: „*Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha.*“ (Mt 5,8).

Kardinál František Tomášek, který vyučoval náboženství na středních školách a byl zpovědníkem mnoha mladých lidí se domnívá, že „*příklady „hrdinů“ promlouvají k dospívajícímu mnohem hlasitěji než příkazy a zákazy*“.³⁵ V katechezi uvádí světce, světice, mučedníky, kteří svatosti dosáhli v mladém věku. Snaží se v nich vytvářet přesvědčení, že křesťansky prožitý život stojí za to žít, je krásný a možný. Pokud to dokázali jiní, proč ne já?³⁶

Dívka má být poučena, že láska, kterou cítí k druhému pohlaví obsahuje touhu po duchovním spojení, zatímco hoch většinou brzy touží po tělesném spojení. V dřívějších dobách byli koleje odděleny zvláště pro dívky a chlapce. Tomášek míní, že úzkostlivá starost o oddělení byla škodlivá, stejně jako

³⁴ ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 79.

³⁵ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 119.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 120.

přílišná volnost je riziko. Ideální je vzájemný slušný vztah prožívaný ve společnosti, který přispívá k plnému duchovnímu rozvoji obou stran.³⁷

³⁷ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 124-125.

5. DĚTI – SVĚTCI: MODELOVÉ PŘÍKLADY Z DĚJIN

MOJŽÍŠ

Jméno je snad egyptského původu, v hebrejské podobě značí „Vytahující“ (z vody). Je jím označen zachránce. Pro Izraele se stal vůdcem a vysvoboditelem. Je prostředníkem mezi Bohem a lidem, svým prostřednickým posláním převyšuje všechny starozákonní postavy. Později v sobě sdružuje úřad královský, kněžský a prorocký. Stává se protějškem nové smlouvy Ježíše Krista, byť jen v pozici Služebníka.

Matka pro chlapce připravila ošatku ze třtiny a položila ji do rákosí při břehu Nilu. Faraónova dcera ošatku uviděla a nechala ji přinést. Uviděla plačící dítě a poznala, že je to hebrejské dítě. Bylo jí dítěte líto, protože egyptský král dal rozkaz všechny hebrejské narozené chlapce usmrtit. Nechala ho donést domů a když dítě odrostlo, vzala si ho za syna. Když Mojžíš dospěl, vyšel z paláce ven ke svým bratřím a uviděl, jak Egypťan ubíjí Hebrejce. Rozhlédl se kolem a když nikoho neviděl, Egypťana zabil a zahrabal do písku. Faraón se to dozvěděl a chtěl dát Mojžíše zavraždit, ten však před faraónem utekl. Usadil se v midjánské zemi, kde se oženil se Sipurou, dcerou kněze. Ta mu porodila syna Geršom. Po mnoha letech zemřel egyptský král, ale Izraelci byli stále otroky. Volali o pomoc k Bohu a Bůh jejich nárek vyslyšel. Jednou vedl Mojžíš ovce na step a uviděl hořící keř, který hoří, ale oheň ho nespaluje. Šel se podívat na ten velký úkaz. Hospodin na něho zavolal: „*Mojžíši, Mojžíši!*“ *Odpověděl: „Tu jsem.“* (Ex 3,4). Hospodin nařídil Mojžíšovi jít k faraónovi a vyvést Izraelce z Egypta. Mojžíš se vymlouvá, ale Hospodin jej poslání nezbaví. Prostřednictvím Mojžíše odhaluje své jméno: „*Jsem, který jsem.*“ (Ex 3,14) a v něm podstatu Boha všudypřítomného, vysvobozujícího a zachraňujícího. Mojžíš s Áronem předstoupí před faraóna a žádá propustit Izraelity. Ten však odmítá, protože jeho srdce bylo tvrdé a neoblomné a ještě více je zotročí.

Nakonec Bůh egyptskými ranami osvobozuje Izraelity a Mojžíše a jeho lid čeká dlouhá cesta, kterou jim Hospodin určuje.³⁸

JEŽÍŠ

Marie byla zasnoubena Josefovi, ale dříve než se sešli, počala z Ducha svatého. Josef ji chtěl potají propustit, aby ji nevystavěl hanbě. Anděl Páně se mu zjevil a řekl mu, ať se nebojí přijmout Marii, neboť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého. Porodí syna a dá mu jméno Ježíš, on vysvobodí svůj lid z jeho hříchů. Josef přijal svou manželku k sobě. V těch dnech vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidí. Všichni se šli dát zapsat do svého města. Josef s Marií, která čekala dítě, se vydali z Galileje, z města Nazareta do Judska do města Davidova, které se nazývá Betlém. Marie tam porodila svého prvorozeného syna, zavinula do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střešou.³⁹ Anděl zjevil pastýřům radostnou zprávu: „Dnes se vám narodil Spasitel Kristus Pán.“ Hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a chválili Boha: „*Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zaslíbení.*“ (L 2,14). Když uplynulo osm dní a nastal čas k obřízce, dali mu jméno Ježíš, které dostal od anděla dříve, než jej matka počala. Dítěti se přišli poklonit i mudrci od východu. V Jeruzalémě se ptali po právě narozeném králi Židů. Herodes se znepokojil a povolal mudrce, aby se zeptal na čas, kdy se hvězda, která je vedla za dítětem, ukázala. Poslal je do Betléma, aby po dítěti pátrali. Vydali se na cestu. Hvězda šla před nimi a zastavila se nad místem, kde bylo dítě. Padli na zem, klaněli se mu a obětovali dary – zlato, kadidlo a myrhu. Na pokyn ve snu se nevraceli k Herodovi, ale odcestovali jinudy do své země. Když odešli, ukázal se Josefovi anděl Hospodinův a řekl mu, ať utečou do Egypta, neboť Herodes bude dítě hledat, aby jej zabil. Josef vstal, vzal dítě a matku a odešli do Egypta. Tak se splnilo, co řekl Pán ústy proroka: „*Z Egypta jsem povolal svého syna.*“ (Oz

³⁸ Srov. Ex 5,1 – 13,17.

³⁹ Srov. Lk 2,1 – 2,7.

11,1). Když Herodes umřel, ukázal se Josefovi ve snu anděl Hospodinův a řekl mu, ať vezme dítě a matku a jde do izraelské země. Josef poslechl. Usadil se v městě zvaném Nazaret. Jeho rodiče chodili každý rok o velikonocích do Jeruzaléma. Stejně tomu bylo, když bylo Ježíšovi dvanáct let. Když se vraceli domů nevšimli si, že Ježíš zůstal v Jeruzalémě. V domnění, že je mezi známými a příbuznými vpředu, ušli den cesty. Začali ho shánět, ale nenašli. Vrátili se do Jeruzaléma a po třech dnech našli Ježíše v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. Všichni se divili jeho rozumným odpovědím. Maminka se ptala proč jim to udělal, že měli o něho strach. On jim odpověděl: „*Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?*“ (L 2,49). Nerozuměli jeho slovům, ale Marie to vše uchovávala ve svém srdci. Ježíš se s nimi vrátil do Nazareta, poslouchal je a byl milý Bohu i lidem. V patnáctém roce vlády Tiberia procházel okolí Jeruzalému Jan, syn Zachariášův a kázal: „*Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů.*“ (L 3,3). Zástupy lidí se nechávaly pokřtít. Nechal se pokřtít i Ježíš. Ne proto, aby ze sebe smyl hříchy, protože žádné neměl, ale aby na sebe vzal hříchy lidí. Když byl pokřtěn a modlil se, otevřelo se nebe a Duch svatý sestoupil na něj v tělesné podobě jako holubice a z nebe se ozval hlas: „*Ty jsi můj milovaný syn, tebe jsem si vyvolil.*“ (L 3,22). Když uslyšel, že Jan je uvězněn, odebral se do Galileje a usadil se v Kafarnau. Začal hlásat: „*Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.*“ (Mt 3,2). Ježíš si pak vybral dvanáct učedníků a začal veřejně působit.

GIORGIO VACCHINA

8. 3. 1928 – 8. 7. 1936

Milovat P. Ježíše a P. Marii učila maminka malého chlapce od útlého věku. V pěti letech se připojil k dětskému katolickému hnutí. V Turíně, kam jednou přijel, viděl v „malém domě Boží Prozřetelnosti“ jak kněží, řeholníci a sestry zadarmo ošetřovali tisíce chudých, nemocných a opuštěných. Ve své hlavince usoudil, že to všechno se dělá pro Ježíše. Ve škole byl nadaný a pilný,

často se modlil s kamarády k Panu Ježíši. Denně stával před obrazem sv. J. A. Thouretové a modlil se k ní, aby mu seslala sestřičku a jeho prosba byla vyslyšena. V sedmi letech přistoupil k prvnímu svatému přijímání. Rodiče se v červnu 1935 přestěhovali do Turína. Od 8. února 1936 zůstává doma se strašnými bolestmi, trpí kloubovým revmatismem. Nemoc zasáhla celé jeho tělo. Osmiletý Giorgio je rozhodnut trpět, aby dosáhl usmíření za hříšníky a stal se svatým. Jeho největší radostí bylo, když přišel kněz, mohl ho vyzpovídat a dát mu Tělo Páně v Eucharistii. Mamince vysvětloval, že Ježíš mu tak daruje něžnou lásku. Maminku utěšoval, aby neplakala až umře, protože bude chránit svou sestřičku a ostatní děti. Bude totiž u Ježíše v Ráji. Tak si byl jistý svojí záchranou. Jeho poslední dny byly naplněny bolestí a láskou, zemřel 8. července 1936. Pohřeb byl triumfální. Mnohé italské noviny o něm psaly jako o „vzorném katolickém chlapci“, „malém svatém Giorgiovi“ a nazývaly ho i „andělským dítětem“.⁴⁰

AGNES CHARVETOVÁ

14. 9. 1914 – 9. 1. 1927

Narodila se v září na svátek Povýšení svatého Kříže v severní Francii v době, kdy začínala první světová válka. Děvčátko svého tatínka nikdy nevidělo. Narukoval do války, kde 15. června 1915 padl. O dítěti se dozvěděl z mamčiných dopisů. Byl šťastný, že malinké Nenette, jak jí něžně říkali, se daří dobře. Tatínek mohl ještě jednou kratince vidět maminku a musel odjet zpátky na frontu, odkud se již nikdy nevrátil. Maminka zůstala s malou Nenette sama ve městě, které bylo odstřelováno. Stalo se nebezpečným tam dále zůstávat a tak maminka s miminkem utekla do okrajové vilové čtvrti v Paříži. Za několik dní se chtěla vrátit domů, ale to již nebylo možné kvůli pustošení války. V říjnu 1915 se přestěhovaly k dědečkovi. Brzy poté zemřel Nenettin strýc a jeho děti Michael a Genovera se staly pro Agnes bratrem a sestrou. Ta si také sourozence dlouho přála. I když je měla ráda, v jejím srdíčku byla

⁴⁰ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 9-14.

maminka vždy na prvním místě. Maminka jí často vyprávěla o tatínkovi, který je u P. Ježíše v nebi. Začala ji učit abecedu, katechismus a hru na klavír. Po válce se Nenette usadila v Loos, protože jejich rodinný dům ve Francii byl v troskách. V následujících letech cestovala Nenettina maminka na delší dobu pryč. Šestiletou dívku opatrovala babička. Když se maminka vrátila domů, plakala Nenetty radostí. V klášteře Dobrého rytíře se Agnes připravovala na svaté přijímání. Vyprávěla tam sestřím o zemřelém tatínkovi a jak se moc těší na svaté přijímání. To se konalo v kapli milosrdných sester v Lille ve vší tichosti. Od toho dne do smrti přijímala pravidelně dvakrát až třikrát týdně. Zahájila pobožnost devíti prvních pátků v měsíci po dobu devíti měsíců spojenou se svatým smířením a svatým přijímáním. Pro Agnes bylo nejkrásnější, když při mši svaté směla přijmout Ježíška do svého srdce. V říjnu 1924 byla biskupem v kostele sv. Mauricia přijata do spolku malých „křížáků“ (spolek pro děti, který povzbuzoval k šíření lásky k Spasiteli v Eucharistii). Spolek brala velmi vážně. Byla velmi ochotná, zdvořilá, ale i trochu marnivá. V květnu 1925 udělil biskup Agnes svátost biřmování, při které křesťan přijímá zvláštní sílu Ducha svatého.

Když se teta znova provdala, vzala Georgie a Michael za svým novým tátou a Nenette zůstala s maminkou sama. O vánocích 1926 se Agnes udělalo špatně. Maminka to nebrala vážně, ale nechala ji ležet v posteli. Další den volala maminku, že jí není dobře, že zemře, že si pro ni přijde Ježíšek. Maminka chtěla volat doktora, ale Agnes prosila, aby napřed zavolala kněze a potom až doktora. Přání jí splnili. Po svaté zpovědi sdělila knězi, že brzy umře. Maminka s knězem jí to vymlouvali. Odpoledne se dostavily silné bolesti, které byly příznaky zánětu pobřišnice. Nenette převezli na kliniku, byla nutná operace. Agnes mamince opět sdělila, že Ježíšek si pro ni přijde. Maminka chtěla, aby Nenette poprosila Ježíška o uzdravení. V Nenette nastal vnitřní boj. Těšila se na nebe, avšak milovala i svou maminku a nechtěla ji tu nechat samotnou. Loučení s ní bylo těžké. Operace proběhla v pořádku a tak několik dní doufali, že se uzdraví. V lednu si znovu začala stěžovat na velké bolesti, znovu ji operovali. Řádová sestra jí napsala, aby bolesti obětovala za hříšníky a

ona to hned udělala. Nastalo další zhoršení a opět ji operovali. Modlili se o její uzdravení, avšak Agnes se k tomu nepřipojila. Chtěla odejít za Ježíškem, ale i maminku měla ráda. Opět v ní nastal vnitřní boj. V posledním boji Agnes chvílemi prosila za záchranu, chvílemi chtěla za Ježíškem do nebe. Dne 9. ledna 1927 opustila svou milovanou maminku. Na své přání byla pochována vedle svého tatínka. Její poslední slova byla: „Ó můj Ježíši, miluji tě z celého srdce“, které jí předříkávala její maminka.⁴¹

ALOYSLI SIGNER

10. 2. 1924 – 8. 1. 1933

Narodil se v Gontenu ve Švýcarsku. Se svými čtyřmi bratry ministroval v kostele Utrpení Krista a již od mládí vynikal velikou zbožností. Ministrantskou službu u oltáře vykonával vždy s úctou, která všechny přítomné hluboce dojímala. Rodiče byli skromní věřící a chlapcům dali prostou křesťanskou výchovu. Aloysli směl v necelých sedmi letech přijmout svaté přijímání a od té doby chodil skoro denně ke stolu Páně. Věděl, jak je důležité často přijímat Tělo Páně v Eucharistii. Miloval Pannu Marii a často prosíval maminku, aby mu zazpívala nějakou mariánskou písničku. Ta mu vždy vyhověla a on se k ní přidal, měl krásný zvonivý hlas. Rád zpěvem vyznával lásku nebeské matce. Duchovní otec kláštera vzpomíná, jak chlapec nádherně zpíval u oltáře Gloria a Krédo. Byl dáván dětem ve škole za vzor. Všichni spolužáci ho měli rádi, nikomu nikdy neublížil. Víra Aloysliho pronikala celého, těšil se na nebe. Když jeho nejstarší bratr chtěl jít na kněze, otec ho nechtěl pustit, protože počítal, že bude jeho nástupcem na statku. Malý Aloysli tatínka poprosil, aby mu dovolil jít, že on, až doroste, bude otci pomáhat. Otec svolil a bratr mohl jít studovat. Byl smutný z lidí, kteří žijí v hříchu, protože nemyslí na Boha a věčnost.

Na Vánoce, na které se velmi těšil, vykonával ministrantskou službu u oltáře. Lidé žasli nad jeho zbožností a usebraností. Příští den onemocněl

⁴¹ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s.17-29.

zánětem mozkových blan a do kostela už jít nemohl. Všechny bolesti snášel s trpělivostí, na smrt byl připraven. Toužil po Ježíši a těšil se, že Ho uvidí. Odešel ve spánku 8. ledna 1933.⁴²

DENISE LENWITEROVÁ

8. 4. 1923 – 17. 12. 1931

Narodila se v Estavayerle ve Švýcarsku. Ježíše milovala z celé své duše prostě a nesobecky. Byla sluníčkem celého domu, ráda skotačovala se svými bratry a starší sestrou. Rozdávala kolem sebe štěstí, veselost a radost. Sotva začala chodit do školy a naučila se číst, pouští se do Biblických dějin a obrázkového katechismu. Chápe, že Ježíše člověk miluje tím více, čím více Ho zná. Náboženství má ve škole nejraději. Denisa má vůdčí povahu a lásku k bližním, nezná vypočítavost a přetvářku. Je nesobecká, obětavá a poslušná. Pochází z chudých poměrů a nikterak jí to nevadí, vždyť Bůh miluje více chudé než bohaté a proto bude raději chudá. Srdce ji vede k nejchudším a opuštěným a tak chodí k jednadvadesátileté paní a snaží se jí aspoň drobnůstkami potěšit, pomáhat. Ráda se modlí nejenom za svoje rodiče, učitele, ale i za hříšníky. Maminka jí večer dělá svěcenou vodou křížek na čelo, aby spala jako andílek. Denisa obrací svou tvář k Bohu, který je věčným Sluncem, přijímá od něho nadšení a zároveň krásu své duše. Má malý oltářík se soškou P. Marie z Lurd. Snaží se být čistá jako Panna Maria, ale maminka jí vysvětluje, že je to nemožné, protože P. Maria neměla žádný hřích. Tak ani Denisa nechce už spáchat žádný hřích a nepříjemné věci, které musí udělat, přináší Ježíši jako oběť. Celou duší tíhne k Ježíši. Připravuje se na první svaté přijímání a stále obnovuje předsevzetí, že bude denně přijímat. Na Ježíše myslí neustále i při práci, učení a hře.

Začátkem prosince musela kvůli úporným bolestem hlavy odejít ze školy. Maminku to neznepokojí, už předtím mívala horečky a uloží ji do postele. Na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie se stav zhoršuje a horečka

⁴² Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 31-37.

vystupuje na 41 stupňů. Maminka volá doktora, je znepokojená a Denisa to vidí. Chce se vyzpovídat, aby měla duši úplně bílou. Doktor konstatuje zápal plic. Navštěvují ji farář i kaplan. Na chvíli se stav zlepšil, ale jen nakrátko. Denisa se už nesměje, začíná se jí otvírat nebe. Prosí o sv. přijímání. Má bolesti, stav se zhoršil, opouští jí poslední síly. Chce, aby se vedle ní hlasitě modlili. Když se už nemůže modlit, předává růženec mamince. Denisa zemřela 17. prosince ve věku osmi let.⁴³

ALBERT RICHTER

4. 1. 1903 – 10. 6. 1918

Narodil se ve Vídni jako syn vyššího poštovního úředníka a již měl dvě sestry. Když měl deset let vstoupil do gymnázia v Aloisianum ve Freinberku u Lince, které vedli kněží jezuitského řádu. Cílem této školy bylo připravovat žáky na kněžské povolání. Ačkoli byl Albert velmi šikovný na technické práce, nejvíce usiloval o to stát se knězem. Již jako malý chlapec si nejraději hrál na „kázání“ a „požehnání“. Sám si vyřezal lupenkovou pilou monstranci a svatostánek a ozdobil ho krajkou a stuhami. Čím byl starší, tím vroucněji toužil po sjednocení se Spasitelem. Často byl vídán při slavnostních bohoslužbách v kostelíku ve Freinberku v ministrantských komžích a bílých rochetkách, jak s velkou pochodní slavnostně a zbožně klečí u oltáře. Byl takovým světloňosem, světlo nešlo jen z jeho svíce, ale Spasitelovo světlo zářilo i z jeho očí a tím všechny přitahoval. Denně chodil ke svatému přijímání, ne z pouhého zvyku, ale z hlubokého přesvědčení a zbožnosti. Musel kvůli tomu brzy vstávat. To byla jeho první oběť a nebylo to vždy pro něho lehké.

Největším Albertovým problémem byl nedostatek smyslu pro pořádek. S tímto nešvarem se vyrovnal díky ochotě k obětem, které se naučil ve škole Božského Srdce. Ve škole se hodně natrápil s latinou, ale nenechal se odradit. Když se mu ve studiu nedařilo, myslel na Spasitele, kterého denně přijímal. Duch oběti pomáhal Albertovi říkat „ano“ Boží vůli a být stále spokojený.

⁴³ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 39-51.

Peníze na vláček, na který dlouho šetřil, dal na sbírku pro ubohé sirotky a misie. Byl obětavý. Vysvědčením a přátelským pozdravem se snažil dělat radost rodičům a představeným.

V květnu 1915 byl Albert přijat do Mariánské kongregace, kde dostal čestný titul sodál Mariin. V kongregaci zastával ochotně místo varhaníka, hrával na mariánských pobožnostech. Horlivě uctíval Nejsvětější srdce Ježíšovo. Se svolením svého duchovního vůdce složil Albert v prosinci 1916 slib dokonalé čistoty a od té doby každý první pátek tento slib obnovoval.

Na prázdniny byl pozván do Steinheimu u Dillingenu v Bavorsku, kde měl pomoci jednomu mladšímu spolužákovi v předmětech, ve kterých byl slabší a jeho bratrovi s přípravou na přijímací zkoušky do Aloisiina. Spokojený, zdravý a šťastný trávil už třetí týden u sedláka s jeho syny. V pondělí 10. června 1918 si hrál s dětmi ve stodole. Uprostřed hry propadl otvorem ve stropě stodoly na kamenný schod tak nešťastně, že si těžce zranil páteř a zůstal ležet v bezvědomí. Rychle přivolaný lékař označil stav jako velmi vážný. Kněz udělil Albertovi svátost nemocných. Celý den ležel v bezvědomí. Krátce před smrtí otevřel oči a jasným pohledem s blaženým úsměvem se díval nahoru. V půl jedenácté v noci vydechl naposledy. Albert zemřel lehce a s úsměvem. Odešel na věčnost ozdoben křestní nevinností.⁴⁴

Sv. MARIE GORETTIOVÁ

16. 10. 1890 – 6. 7. 1902

Narodila se chudým rodičům v Corinaldo. Prvního syna vrátili zpět Bohu, pak se narodil Angelo a za dva roky Marie. V rodinném kruhu jí říkali „Marietta“. Za rok po ní se narodil Mariam a potom Mariettě přibyli ještě dva sourozenci Alessandro a Ersilia. Rodiče využili nabídky v novinách, kde hledali rolníky na Pontinské močály, které měli odvodnit a pracovat na nich. Assunta a Alois Goretiovi s dětmi opustili rodný dům a odešli na Pontinské močály. Šli s nimi i Serenelliovi – otec se synem Alessandrem. Alois se syny obdělávali

⁴⁴ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 53-59.

pole, Marietta pomáhala mamince doma s prací a sourozenci. Jednoho dne otec onemocněl malárií a zemřel. Assunta začala místo otce chodit na pole a všechny domácí práce zůstaly na Mariettě. K tomu ještě hrabě nařídil, aby se starali o Serrenelliovi.

Marietta chodila na trh prodávat a pak mohla jít ke svatostánku. Tam vypravovala Pánu Ježíši o svých starostech, pochybnostech a přitom našla vždy slova vroucí lásky. Tady se mohla modlit od srdce, nemusela se vázat na naučená slova modlitby růžence, která se modlívala doma s rodinou. Cítila, že ji Pán Ježíš má rád, proto odtud nerada odcházela.

Marietta měla jedno velké přání – chtěla jít další rok k prvnímu svatému přijímání. Maminka souhlasila, jen měla velkou starost, kdo ji na to připraví, když neumí číst a ona musí pracovat. Začala chodit do Centeke, kde měl kaplan náboženství pro děti. Arciděkan ji vyzkoušel a když viděl její znalosti a touhu setkat se s Ježíšem, souhlasil.

Jednou si Sandro zavolal Mariettu do pokoje a ta nic netušíc šla. Alessandro ji chytil, přitáhl k sobě a ptal se jí, jestli nechce být jeho děvče. Marie se lekla, že by to byl hřích a utekla. Sandro na ni ještě volal, že jestli to někomu řekne, tak ji zabije. Marietta se začala Sandrovi vyhýbat, byla neklidná, rozrušená, svým duchovním zrakem spatřila zlo. Alessandro znovu na Mariettu zaútočil, ale ta se ubránila. Další den běžela ke zpovědi a pak klečela před sochou Panny Marie Lurdské a modlila se k Pánu Ježíši. Slibovala raději zemřít, než aby zhřešila. Alessandro se nedal jen tak lehce odradit – buď bude Marietta jeho milou, nebo ji zabije. Udělal si bodec a schoval ho v pokoji. Všichni byli na poli a Alessandro využil příležitosti. Šel domů a zavolal Mariettu, ale ta k němu nechtěla jít v předtuše něčeho zlého. Alessandro poručil, že mu musí zašít košili, ať si pro ni dojde. V pokoji ji chytil s tím, že bude jeho. „Ne, nikdy“, křičela, „je to hřích, dostaneš se do pekla“. Alessandro vzteklý, že zase odmítá vytáhl bodec a bodal a bodal. Marietta křičela, ale on neustával až padla k zemi. Alessandro utekl a když Mariettu našli, zavolali lékaře a odvezli ji do nemocnice, ale i přes veškerou snahu lékařů Marietta umírala. Arciděkan ji ještě podal Nejsvětější svátost. Marietta Alessandrovi jeho čin odpustila. Zemřela na

svátek Nejdražší Krve Páně 6. července 1902. Hlas zvonů 8. července oznamoval, že pochovávají krásnou dívku, světici, mučednici. Sešlo se spousta lidí a zasypávali ji růžemi, liliemi.

Alessandrovi dali doživotí. Těšil se, že bude s vrahy a zločinci, že bude zábava, ale dali ho na samotku, kde trpěl. Sám se svými myšlenkami a svědomím. Potom se dostal do věznice, kde byl vynikající ředitel. Mohl pracovat a mluvit s ostatními vězni. Začal litovat svého činu. Po 27 letech ho pustili z vězení, měl 47 roků. Alessandro si šel pro odpuštění za Assuntou na faru do Corinaldo, kde vařila čtyřem kněžím. Ta mu odpustila a vykládala co dělají děti.

27. dubna 1947 v den blahorečení se hrnuly tisíce lidí do basiliky sv. Petra. Matka Marietty plakala, chrámem se ozývalo jméno její dcery. Za přítomnosti kardinálů, biskupů, prelátů a kněží byl předán dekret blahorečení. Shromáždění provolávalo slávu Mariettě. Dcera chudých rodičů se stala známou celému světu. Marietta od svého blahorečení nepřestávala pomáhat těm, kteří se k ní utíkali. A tak kongregace římské kurie, která má na starosti procesy blahorečení a svatořečení, přezkoumala dva zázraky. Kardinálská komise a Pius XII. je schválili 11. dubna 1949.⁴⁵ Pius XII. prohlásil s konečnou platností Marii Gorettiovou za svatou a zařadil ji do seznamu svatých.

⁴⁵ Kniha je zpracována podle pramenů: Alžběta von Schmidt-Pauli: Sv. Mária Goretti a jej vrah; Celestino Norone: Vrah sv. Márie Goretti; P. Mauro: Mária Goretti. *Nebe nad močály: Životopis sv. Marie Goretti*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s.r.o., 1997. s. 73.

6. KAŽDODENNOST DÍTĚTE A DÍLČÍ DUCHOVNÍ PODNĚTY

Pro zdárný vývoj dítěte v nejranějším dětství je velmi důležitý harmonický citový vztah k matce. Ten je dán vědomím bezpečí a jistoty, nikoli uspokojováním základních biologických potřeb. Podle výzkumu H. R. Schaffera a P. E. Emersonové jakmile je toho dítě schopno, navazuje specifický vztah ke dvěma nebo více lidem v rodině.⁴⁶ Otec je zpravidla mezi nimi. V půldruhém roce už skoro devadesát procent dětí má vícero specifický vztah. Lásky ani u dětí není omezena. Ve třetím roce je dítě „zralé“ pro kolektiv. Jiné děti vstupují do života dítěte a už z něho neodejdou. Dětská přátelství jsou v tomto věku krátká, nehluboká a konflikty bývají na denním pořádku. Ve školním a poškolním věku z toho vyrostou a přátelství bývají hlubší a trvalejší. Střední školní věk je doba vyrovnaného, harmonického vývoje duševního i tělesného. Je to doba her, sběratelství. V době kolem puberty je tomu jinak – předvádí se jeden před druhým, začíná nová fáze sblížování. Zatím jsou odděleny dívčí a chlapecké skupiny. Začíná se utvářet identita: mužská a ženská. S pubertou nastupuje pohlavní zralost. Znamená to příliv fantazie (denní snění), schopnost sledovat vlastní duševní děje, objev vlastního citového života a zájem o citový život druhých. Dochází k hodnocení dospělých. Z dětských skupin se stávají „party“. Přátelství se zakládá na jiných hodnotách než dříve. Více záleží na tom, zda jeden druhému má co říct. Mladistvý věk je dobou přípravy na lásku, dobou čekání, zkoušek a formování ideálu životního partnera.

Bůh udělal každé dítě jiné, s jinými návyky, schopnostmi. „*Ale nyní Hospodine, tys náš otec! My jsme hlína, tys náš tvůrce, a my všichni jsme dílo tvých rukou.*“ (Iz 64,8). Záleží na každém, jak svých schopností užije, zda se nechá vést Bohem, který pro něj vybírá tu nejlepší cestu. Kdykoliv dítě potřebuje pomoc, důvěřuje Bohu, neboť on je silný a pevný jako skála. Může

⁴⁶ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Olomouc: Panorama, 1986. s. 46.

počítat s tím, že mu pomůže, když má problémy a ochrání před nebezpečím. Bůh mu přináší život, stará se o něj jako dobrý pastýř se stará o svoje ovečky. „*Jako pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, v náruči je nosí.*“ (Iz 40,11). Ví co potřebuje, je jako světlo, září mu na temnotu cest. Bůh pomůže dítěti vyrůst v člověka, který bude dělat pro něho dobré věci. Dítě ho má oslavovat a poslouchat, protože Bůh bude soudit jednoho dne všechny lidi. Bůh je architektem jeho života. Proto ho má následovat, aby se mohl stát takovým, jakého ho chce Bůh mít. „*A upínal naději k městu s pevnými základy, jehož stavitelem tvůrcem je sám Bůh.*“ (Žd 11,10).⁴⁷

Kněz Jan Bosko, který se zabýval výchovou opuštěné a ohrožené mládeže je přesvědčen, že každý dosáhne spásy, pokud se v okamžiku smrti nalézá v přátelství s Bohem, tzv. život v milosti. Proto musíme mladé vybízet k dobré zpovědi, úplnému vyznání hříchů a svatému přijímání.⁴⁸

Mladí touží milovat a být milováni. Musí se jim zdůraznit, že není důležité jak kdo vypadá, jak je slavný, či kolik má peněz na kontě, ale nejdůležitější je jejich srdce. Říci dítěti, aby se staralo o svou duši. Je to sice neviditelná část člověka, ale ta nejkrásnější a nejdůležitější, která nás může přivést na věčnost s Pánem. Proto na ni musíme pracovat stejně jako na těle a intelektu.

⁴⁷ Srov. ERICKSON, Mary E.; NELSON, Anita C. *Jaký je Bůh*. David C.Cook Foundation, 1992. s. 3-31.

⁴⁸ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 128.

7. RODIČE, SOUROZENCI, PŘÁTELÉ A KNĚŽÍ VZHLEDEM K DÍTĚTI

Rodina je nezastupitelná pro osobní vyrovnanost a pro výchovu. Když dáme dítěti život, musíme se starat nejen o hmotné potřeby dítěte (oblečení, jídlo), ale vést dítě k duchovnímu životu, k lásce k Bohu a bližnímu. Rodina je první, která má právo a povinnost dítě vychovávat, vhodně a včas je poučit o důstojnosti manželské lásky a tím uchránit dítě a mladistvé před nevhodnými, krutými a škodlivými vlivy společnosti. Rodičům je dán dar vychovávat děti, biologičtí rodiče mají ještě tu výhodu, že mohou dítě lépe pochopit (mají jeho geny).⁴⁹

Člověk touží po blízkosti druhého člověka, avšak žádný vztah není možný bez zdravého odstupu. Narozením dítěte vzniká vnitřní diferenciací mezi lidským individuem a světem.

Není nic, co by se dotklo člověka více než „vztah“. Lidé touží po vztazích. Pouze v úplnosti a upřímnosti vztahu mohou být naplněny nejhlubší potřeby lidské bytosti.⁵⁰

Vztah matka, otec, dítě (trojúhelníkový vztah) je ideální, když se rodiče mají mezi sebou stále rádi. Dítě se mezi nimi cítí spokojeně, lépe než s jedním rodičem. Lze to uvést na příkladu: zlobící dítě rozhněvá matku. Je vydáno na milost a nemilost jen matce. Když je v rodině i milující otec, dítě se může utéct k němu pro pomoc. Neznamená to ovšem, že se otec postaví proti matce, ale může působit uklidňujícím a vyrovnaným způsobem, aniž by zpochybnil důležitost matky. Dítě je bohatší na vztahy. Vidí, že matka a otec mají mezi sebou pěkný vztah. Poznává, že není vždy hlavní postavou, naučí se sdílet dvě milované osoby bez strachu, že je ztratí. Své sobecké a žárlivé „já“ spojuje ve vztah tří lidí -my- já, máma a táta. Tento trojí vztah představuje ideální formu ke schopnému rozvoji budoucích vztahů. Otec přiklání se k dítěti s něhou a

⁴⁹ Srov. KOLÁČEK, Josef; ČERNÁ, Zdislava – překlad. *Lidská sexualita: Pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodině*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 27.

⁵⁰ Srov. DOUBRAVA, Josef. *Mozaika hledání*. 1. vydání. Třebíč: Arca JiMfa, spol. s.r.o., 1996. s. 39.

láskou jako matka, dává dítěti pocit bezpečí. Dítě tak zakouší životní zkušenost, že jeden člověk může mít rád více než jednoho člověka, aniž by ostatní byli vyloučeni. Zakouší tak rozmanitější a bohatší vztahy, necítí se odstrkováno a nepocit'uje žárlivost a závislost.

Dítě se na příkladu svých rodičů: matka má ráda otce a otec má rád matku, aniž by si co měli vracet, naučí, že i ono může mít rádo oba rodiče. Větší dítě si může odnést pocit, že čím více lásky rozděluje mezi rodiče, sourozence, kamarády a přátele, tím se cítí jako součást většího celku.

Nefungující vztah nemůže pokládat za existenční jistotu, stojí před problémem ke komu se přiklonit. Upadá tím do závislosti na jednom člověku. Dítěti vychovávanému jedním rodičem může vztah částečně nahradit babička, příbuzný, blízká osoba a u dětí bez rodičů opatrovnice, děti ve školce. Dítě si uvědomuje, že jeho vlastní já není středem celého světa, nestojí v centru světa. Matka samoživitelka a dítě jedináček je chudé na vztahy.

Psychologové i pedagogové se shodují v poznatcích, že harmonické prostředí je ve výchově nenahraditelné. Děti se tam učí vzájemné toleranci, vnímají vzájemné vztahy mezi manželi, vidí jak se chovají k sobě navzájem, jak se snaží navzájem pochopit. Nedostatky ve výchově, špatně vedené děti, nepřítomnost jednoho rodiče, nezáměr o dítě, jsou faktory, které mohou dítě poznamenat na celý život. Je nezbytné, aby si rodiče udělali na děti čas, hovořili s nimi, naslouchali jim. Dítě je důležitější než práce, společenské postavení, zábava. Dětem musíme dát část svého času, musí cítit, že je o ně zájem. Nejdůležitějším a největším úkolem rodičů je výchova dětí, snažit se jim porozumět, pomoci jim radou, vypořádat se s různými obavami. Rodiče by měli pomoci dítěti, aby se mohlo orientovat v životě, v různých životních stylech, smyslu života, vlastní identitě. Stále více vzniká mezi dětmi, rodiči a mládeží nemluvnost, nepochopení. Lidské bytosti znají slova, skládání vět, ale nedokáží mezi sebou mluvit a naslouchat se navzájem.

V naší době ubývá vzájemných vztahů. Příčinu nelze jednoznačně stanovit. Velký vliv na to mohou mít PC, kdy většina, zvláště mladých lidí, před nimi prosedí celé hodiny, televize, kterou upřednostňují před různými kroužky.

I po shlédnutí pěkného filmu (kterého je ve sdělovacích prostředcích málo), si nedovedou sdělit zážitky a nenachází společné téma.

Vztah otec, matka, dítě (děti) utužují prožité zážitky. Procházka přírodou, hra, naslouchání druhému, vypovídání se ze smutku a radosti, navzájem sdělené zážitky takový vztah zocelují.

Pokud se dítěti nepodaří zdárně zařadit do života, může to mít špatné důsledky. Rodiče a sourozence nevidí jako spřátelené bytosti, ale jako konkurenty a rivaly. Zrodilo se konkurenční jednání. Je tedy nutné, aby se dítě již v ranném věku naučilo dělit se a necítilo se jako střed světa, ale část celku. Pokud se prodlužuje dětský narcismus do dospělosti, může tak ničit kamarádský vztah i manželství.

V období dospívání je důležité přátelství. Rodiče by měli bedlivě sledovat dítě, aby se příliš neuzavíralo do sebe a pomoci mu najít sám sebe, najít význam osobní důstojnosti, dbát, aby nepřerušilo vztah k církvi, Bohu.

Rodičovství – to je výsada, zodpovědnost, ale i povinnost výchovy dítěte. Rodiče by měli vychovávat svoje děti s radostí a láskou, vědomi si, že jsou podporováni Boží láskou a církví. Manželská svátost jim pomáhá vychovávat dítě křesťansky. Rodiči, který zůstane sám či adoptivním rodičům pomáhá Bůh zvláštní láskou. Pomáhá jim i církev.

Manželská láska je věrná až do smrti, je plodná, bezvýhradná, tělesná a duchovní. Když se muž a žena stávají jedním tělem, dostává tento vztah mimořádnou a jedinečnou hodnotu – mohou se stát rodiči, mohou darovat život. Církevní manželství posiluje Kristus, posílá jim svůj pokoj. Takové manželství odpovědně, s láskou a vděčností, přijímá děti, které jim Pán dal. Lidský život je smysluplný, když se člověk daruje. Sebedarování může být v manželství, ve službě kněžské nebo zasvěceném panenském životě.

Tomášek se domnívá, že laskavé chování rodičů, otcovská a mateřská láska s níž dítě koná první kroky do života a jejich příklad prozářený láskou je úrodná a nejjistější cesta dítěte, aby dospělo k víře v Boha.⁵¹

⁵¹ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 142.

V křesťanské rodině vedou děti ke křesťanské zralosti. Vedou je k ctnostem jako např. čestnost, radost z práce, zodpovědnost, k životu podle desatera, podle mravních zásad. Lépe do sebe vstřebávají, když vidí praktikující rodiče, jak se mají navzájem rádi, tolerují se, mají v patrnosti dobro druhého, kdy jeho dobro je považováno za vlastní dobro, sebeodevzdávání se. Pak i přinášená oběť je radostná. Případné nezdary v životě se lépe překonávají. Děti, které žijí v rodinném společenství lásky se lépe začlení do společnosti. Jsou spokojené, radostné. Nic neuspokojí človíčka (i dospělého) víc, než vědomí, že je milován. Vstřebává tak do sebe zdravé vztahy k Bohu, matce, otci, sourozencům, spolužákům.

Křesťanští rodiče jsou nenahraditelní ve výchově duchovní. Tomášek chápe výchovu jako úmyslné působení na dítě, aby harmonickým způsobem rozvinulo své schopnosti tělesné, duševní i duchovní vlohy a mohlo dosáhnout svého pozemského i věčného cíle.⁵²

Tomášek uvádí tři prvky náboženské výchovy v rodině:

- Výchovný příklad rodičů – není nic tak účinné a trvalé jako dávat praktický příklad života z víry;
- účast na liturgickém životě rodiny: ranní a večerní modlitba;
- náboženská výuka – nejsou podstatné jen vědomosti, ale i mravní kvalita.⁵³

Otcové 2. vatikánského koncilu žádají, aby mládež byla vhodně a včasné ponaučena a vedena k čistotě.⁵⁴ Duchovní a mravní dimenze má mít za cíl Boží přikázání a vychovat správné svědomí. Člověk má v sobě „mravní svědomí“, kterým poznává mravnost konkrétní činnosti, kterou koná. Výchova svědomí se musí držet Božího plánu. V období dospívání stojí každý před důležitým rozhodnutím: zasvětit svůj život Bohu – stát se knězem, řeholní sestrou nebo vstoupit do manželství – snaží se poznat Boží volání. Při hledání životní cesty je

⁵² Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 38.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 39.

⁵⁴ Srov. KOLÁČEK, Josef; ČERNÁ, Zdislava – překlad. *Lidská sexualita: Pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodině*. Kostelní vydrří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 49.

důležité, aby se mladiství mohli na někoho obrátit. Nejlépe jim mohou poradit rodiče, kteří dítě znají, kněz, pedagog či blízcí známí.

2. vatikánský koncil připomněl, že cesta ke svatosti není jen pro kněžský a řeholní život, ale i pro laiky, ženaté a svobodné.⁵⁵ Mladiství jsou v období puberty velmi citliví, hledají své vzory. Měli by je najít v rodičích, kteří svým příkladem věrnosti Bohu a manželskému svazku ukazují dítěti mravní čistotu.

Skupina vrstevníků působí na mladého člověka často stejným směrem jako rodiče. „Křesťanská parta“ umožňuje prožít křesťanské hodnoty jako jsou např. mezilidské vztahy, při nichž je možné překonat různé překážky a to na základě křesťanské víry.⁵⁶

Katecheti a kněží se snaží, aby děti a mládež se nejen naučili základy katecheze, desatero přikázání, ale aby hledali smysl života, životní orientaci, naplnění života, aby křesťanskou víru stavěli na prožitých zážitcích a zkušenostech. Nenasytnost po štěstí a lásce, touha po vnitřním klidu je předpokladem autonomního náboženství, které dítě s pomocí kněze a katechety musí hledat samo. Pro každého člověka je toto místo jinde, s každým člověkem promlouvá Bůh jinou řečí, jiným podobenstvím.

Kněz má mimořádný význam jako duchovní vůdce dítěte. Nesmí být pouhým učitelem náboženství, ale zástupce Ježíše Krista. Má vynikat v ctnostech a duchovním životě. Kněz by měl dítě a mládež něčím nadchnout, být jim vzorem, umět jim promluvit do „srdéčka“.

Když dítě vidí, že kněz nejenom hlásá, ale také žije evangeliem, jaký větší příklad může dát? Dítě si všímá, jak důtklivě drží půst. To ho odradí sáhnout po nějaké sladkosti v době postní. Ne pro kněze, který je velkým příkladem, ale pro našeho Pána musíme vydržet a s láskou přinášet nějaké oběti. On pro nás dal tu největší oběť – svůj život. Jeden z nejdůležitějších úkolů kněze a katechety je, aby pomohli najít dítěti vztah k Bohu. Kněz a katecheta má vyučovat s láskou a radostnou náladou. Musí být důsledný, mít přirozenou

⁵⁵ Srov. KOLÁČEK, Josef; ČERNÁ, Zdislava – překlad. *Lidská sexualita: Pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodině*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 52.

⁵⁶ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže*. Praha: Salesiánská provincie, 1999. s. 73.

autoritu. Mezi vyučujícím a posluchačem má být vzájemná důvěra. Ústupkářství a nedůslednost vyučujícího berou jako slabošství a přestanou ho brát vážně. Kněz a katecheta by měli svým životem a ctnostmi jít příkladem, protože i sebelépe napsaná a vyprávěná nauka vyjde naprázdno, pokud ji sami nežijí a nepraktikují. Duchovní vůdce dítěte musí mít hlubokou zbožnost, teologické znalosti a duchovní zralost, aby mohl na dítě kladně působit a probudit v dítěti zájem o nadpřirozený život s Kristem.

Podle Tomáška je: *„Hlavní úkol každého duchovního správce, tedy i duchovního správce dětí, vždy stejný: život v milosti posvěcující zprostředkovat, udržovat a chránit.“*⁵⁷

⁵⁷ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 49.

8. ÚSKALÍ A PLODY VÝCHOVY V POHLEDU NA DUCHOVNÍ ŽIVOT DÍTĚTE

Domov by měl být místem víry, naděje a lásky, kam se dítě rádo vrací, kde se cítí v bezpečí, vnímá tam Boží přítomnost.

V moderní době jsou děti dospělými stále více přijímány jako břemeno, jako něco, co omezuje jejich volnost, svobodu a blahobyt. Menší část přijímá děti s radostí jako Boží dar, jako partnera, kterého bereme vážně, který potřebuje zvláštní porozumění a lásku. Ještě menší část se dokáže vcítit do psychiky dítěte, protože na to nemají či nechtějí mít čas (různé seriály v televizi, tenis, bowling) nebo jsou vytíženi prací či vlastními problémy.

Matka, otec a děti tu nežijí spolu, ale vedle sebe. Znají hlavní hrdiny filmů jaké mají trápení a úspěchy, ale o sobě toho moc neví, co koho trápí, z čeho má radost. Každý je naladěný na jinou frekvenci.

Čas, který je pro výchovu dítěte patnáct až dvacet let se nikdy nevrátí zpět. V práci se mimořádně daří, kariéra roste, přibývá peněz, ale to nejdůležitější, čas pro děti, není. A přitom tyto léta, kdy jsou velmi zranitelní a citliví, čekají na náš čas, lásku, porozumění, pohlázení. Přejí si mít laskavé rodiče, chápavé a neústupné, někoho pevného vedle sebe, o koho se mohou opřít.

Děti a mládež, která nepociťuje lásku rodičů, sourozenců, příbuzných a je odkázána sama sobě, televizi, tzv. děti ulice se stávají snadno manipulovatelnými osobami. Málo či vůbec morálně a duchovně připravená mládež se lehce přiřadí k nějaké skupině, spolku propagujícímu výtržnost, násilí a požívání drog.

V 19. století (1815–1888) se výchovou opuštěné a ohrožené mládeže zabýval Bosko. V nynější době si citově ochuzené bere na starosti francouzský kněz Guy Gilbert, který se stará, aby vyspěli fyzicky, psychicky a citově. To bere jako svou evangelizaci.⁵⁸ Mnoho deprimovaných a opuštěných potřebuje podle Boska laskavost. Právě tato Boskova laskavost je, jako základní vlastnost

⁵⁸ Srov. GILBERT, Guy. *O dětech a výchově*. Praha: Portál, 2009. s. 9.

vztahu dospělý – dítě, zdárným předpokladem výchovného působení na mladé lidi.⁵⁹

Zvláště nebezpečným a bolestným obdobím bývá puberta (13. až 17. rok). V dětech bychom měli pěstovat ctnosti poslušnosti, odříkání, zušlechťování se. Musíme k nim přistupovat citlivě.

„Děti“ začínají objevovat sami sebe, hledají svou identitu, je to období velkých plánů, prvních lásek, vyhledávání druhého pohlaví, tužeb, ale i problémů, zklamání, porážek. V tomto období bychom měli jemným způsobem dětem vysvětlit zodpovědnost k rodině, ctnosti, mravnosti a sexualitě, aniž bychom dávali najevo úzkost, strach či velkou starostlivost.

Puberta je nejen pohlavní dozrávání, ale i sebepoznávání, hledání svého vlastního já v prostoru a čase, orientování, vzítí na sebe zodpovědnost. Dítě se hodnotí, srovnává s rodiči, kamarády, pochybuje o sobě. Rodiče těžce nesou změnu v chování dětí. Ty se cítí „rozpolcení“. Půlka osoby touží zůstat v bezstarostném dětství u maminky a tatínka, druhá půlka je táhne do světa dospělých. Rodiče nesmí bránit v rozchodu svých dospívajících dětí. Ti, kteří cítí výčitky svědomí vůči rodičům, by se mohli zablokovat a jejich duševní a duchovní vývoj by mohl stagnovat, zůstat nesamostatný a mnohdy v hledání pozdějšího zaměstnání a partnera neúspěšný. Naštěstí čas puberty je dočasný.

Do blízkého vztahu s rozdílnými názory dítěte či mládeže vstupujeme s láskou. Takový vztah nás pak může vzájemně obohatit pocity, myšlenky, ideály. Obsahuje vlastní identitu, je zde možnost názorových střetů, kompromisů. Pokud dítě či rodič má jiný názor a druhý ho přesvědčí o opaku, rád přistoupí na jeho názor, aniž by cítil vlastní prohru. Naopak, myšlenkový a citový svět představuje vlastní obohacení mého já, mé identity.

Maminka a tatínek může pomoci dítě uvést do dospělosti tím, že mu dá důvěru a přenesou na něj více zodpovědnosti za sebe (nestanovíme jim kdy mají jít spát, aby další den byli schopni vnímat školní povinnosti a nebyli unaveni), v trávení volného času, učení, volby svých přátel. Tento krok uděláme ve

⁵⁹ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 128.

významný den pro dítě (narozneniny, bířmování). Naštěstí už skončila přílišná autoritativní otcovská doba a více se počítá s vůlí dítěte. Mladí lidé by měli mít sílu k duchovní sebevýchově.

Ve střední generaci je stále zakotvena komunistická doba a šíření křesťanského ozdravného ducha je bráněno. Na křesťanství je stále poukazováno jako na přežitok doby. Náboženská výchova se snaží, aby mládež podle svého kladného vzoru byla duchovně orientována a své cíle a konání zaměřila k Bohu.

Rodiče musí dbát na duchovní kultivaci dítěte. Kněz, katecheta a rodiče mají poučit dítě, že v něho skládají velkou naději nejenom oni, ale i nebeský Otec.

Není nic krásnějšího, než když vidím, jak dospívající dítě brání základní hodnoty života. Takovou radost nám nedají žádné peníze, auto, vily. Je to „jen“ vzájemná láska.

Prvořadým, velkým a důležitým úkolem rodičů je seznámit děti s tajemstvím života, zařadit je do běžného denního života tak, aby z nich vyrostly vyrovnané osobnosti.

Lékařka Maria Monteressoriová považuje za nevyhnutelné před vlastní výchovou dítěte poznání jeho psychiky. Nejedná se o bezprostřední poznání antropologie či psychologie, ale o znalost dítěte díky pozornosti a upřímné lásky k němu.⁶⁰ Výchova nesmí spočívat pouze ve strohých poučkách, zakazování a přikazování, přičemž by bylo zanedbáno navazování osobního vztahu dítěte k Bohu a jeho rozvoj.

Při výchově dítěte musíme dbát zvláště na:

- Každé dítě je jedinečné, má svou identitu a tak k němu musí být přihlíženo a přistupováno;
- zdůrazňujeme vždy mravní rozměr, odmala vysvětlujeme ctnost čistoty (úměrně věku);

⁶⁰ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 130.

- rozvíjet v dětech duchovní život, aby biologické změny, které zažívají, byly spjaty s láskou k Bohu a důstojnosti k lidské osobě;

- naučit děti vhodně používat sdělovací prostředky a pomoci jim při hodnocení prostředí ve kterém se pohybují;

- motivovat je, aby chodily ke svátostem a tak díky Božímu milosrdenství žily čistý a mravní život.

Před rozmluvou je dobré prosit Pána, aby nám dal slova, která jsou vhodná.

Dětem katechezi přizpůsobíme dle věku, ale v žádném případě do ní nesmíme vměšovat své vlastní pocity, dojmy, různé vsuvky a zážitky. V katechezi pro děti vyprávíme o Ježíškovi, který se narodil v Betlémě jako chudé dítě Panně Marii, v dětství pomáhal mamince a tatínkovi, vybral si dvanáct mužů, kteří se nazývají apoštolové, chodil s nimi a kázal lidem, uzdravoval je, umřel za naše hříchy na kříži a vstal z mrtvých. Jinak budeme katechezi vykládat mládeži. I zde platí pravidlo: pevně se držet Písma svatého.

Výchova je integrální formování lidské osobnosti. Osobnost: samostatnost, odpovědnost, tvořivost. Cílem výchovy je dobro člověka ve vztahu k jeho životnímu cíli a ve vztahu k ostatním lidem. Výchovou se má lidská osoba stát „osobností“.⁶¹

Církev pomáhá mladým v seberealizaci. V nalezení sebe sama a v naplnění vlastního životního poslání, v zužitkování darů a schopností. Pomáhá jim realizovat se podle vzoru Ježíše Krista, protože v něm je plnost lidství. Každý, kdo vezme Ježíšův život jako měřítko pro vlastní život, stává se člověkem, jakým má být.⁶² Vztah s Bohem člověka osvobozuje a prostupuje láskou.

V dokumentu 2. vatikánského koncilu „O křesťanské výchově“ je mládež označena jako „naděje církve“ (GE 2). Proto patří výchova mládeže mezi

⁶¹ Srov. DOUBRAVA, Josef. *Mozaika hledání*. 1. vydání. Třebíč: Arca JiMfa, spol. s.r.o., 1996. s. 30.

⁶² Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže*. Praha: Salesiánská provincie, 1999. s. 38.

povinnosti církve. Tuto povinnost zdůraznil koncil zvláště u biskupů a kněží.⁶³ Druhý vatikánský koncil přinesl důležitý zvrat v chápání pastorače mládeže. Mladí nejsou jen pasivním objektem pastorače, ale stávají se jejím aktivním činitelem. Pro pokoncilní teologii jsou subjektem pastorače a nikoliv jejím objektem.⁶⁴ Místo mládeže v církvi je formulované v závěrečném dokumentu Společné synody biskupů Německa (Ziele und Aufgaben kirchlicher Jugendarbeit, 1975).⁶⁵ Tento dokument označuje mladé za subjekt pastorače.

⁶³ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pastorače mládeže*. Praha: Salesiánská provincie, 1999. s. 11.

⁶⁴ Srov. tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, s. 27. Bylo by to málo, kdyby církev s mládeží jen spolupracovala. V církevní mládežnické práci jednají mladí lidé sami. Nejsou jen adresáty církve, ale jsou jejími nositeli. Mládežnická práce má naučit dospělému jednání v církvi a ve společnosti. To je možné tím spíše, čím rozhodněji vede církev mladé lidi k tomu, aby oni sami spolutvořili církev i společenský život.

9. OD KŘTU K BIŘMOVÁNÍ – BILANCE ŽIVOTA DÍTĚTE

Křtem se dítě stává Božím dítětem. Dostává milost posvěcující, účast na božském životě. Tento nádherný dar dostává jako malinké před rozvinutím své osobnosti. Křest je symbolické omývání člověka, aby se při něm mohl znovu narodit jako dítě Boží.⁶⁶ Boží život v nás musí růst a zrát, aby se křesťan stal dospělým Božím dítětem.

„Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“ (J 3, 3-5). Křtící lije na křtěného vodu a současně říká: „Marie, já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Křest je první a pro spásu nejdůležitější svátost. Je to brána k dalším svátostem a k věčnému životu. Uděluje se ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

Dítěti vysvětlíme velikost svátosti křtu, že se stal Božím dítětem. Záleží mu pak na tom, aby jako Boží dítě žilo. Rozhovor s Bohem, modlitbu, dítě učíme nejdříve svými slovy. Dítě může sdělit Otci v nebesích svoje radosti, starosti, prosby, přání. Tak začíná vazba, vztah mezi dítětem a Bohem, na který může stále navazovat. Potom učíme dítě oficiální texty modliteb. Kdybychom dítě naučili napřed oficiálně dané modlitby, dítě by mohlo snadno sklouznout (jako mnohdy i většina dospělých) do fádniho odříkávání a pak by těžko přicházelo k opravdovému rozhovoru s Bohem a zbožné modlitbě. V modlitbě musíme dítěti vysvětlit neznámé výrazy a smysl dané věty, aby je pochopily a modlitbu bezmyšlenkovitě neodříkaly. Používání gest u modlení, jako je dělání kříže na začátku a konci modlitby, má být důstojné a uctivé. Modlitba je součástí duchovního života. Rodiče a katecheta mají zdůraznit potřebu modlitby. Krátkými „střelnými“ modlitbami mohou být v častém styku s Bohem. K modlitbě patří i zpěv se zbožnou tematikou. Kdo zpívá, dvakrát se modlí. Děti rády zpívají, proto i v hodině náboženství si mohou na začátku nebo konci zazpívat.

⁶⁶ Srov. MED, Oldřich; kard. TOMÁŠEK, František a kol. *Život z víry*. 2. vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986. s. 84.

Při používání rozumu začíná být dítě ohroženo hříchem. Pro duchovní zdraví potřebuje posilu Ježíše Krista, který se pro nás narodil a pro naši spásu zemřel na kříži a vstal z mrtvých. Přebývá v Eucharistii a jejím přijímáním nás chce chránit od hříchu.

Dítě by mělo jít brzy k prvnímu svatému přijímání, aby Boží Slovo mohlo přijít do dětské duše dříve než špatné návyky. Děti se na první svaté přijímání připravují a těší. Jednou J. Em. kardinál Gasparri, státní sekretář sv. Otce, navštívil děti při přípravě na první svaté přijímání a byl mile překvapen výbornou znalostí a radostnou touhou setkat se s Ježíšem v podobě Eucharistie.⁶⁷ Dítě má bujnou fantazii a Ježíše si představuje různými způsoby. Má touhu Ho spatřit a velkou víru, že přijde. Ve vánočním období je to nejvíce znát, kdy čeká co Ježíšek donese za dárky. Zde je vhodný okamžik dítěti vysvětlit, že Ježíšek přijde do duše každému, kdo je v milosti posvěcující a kdo si to přeje.

Církevní zákoník o sv. přijímání píše kán. 853. Každý pokřtěný, kterému to nezakazuje právo, může a musí být připuštěn k sv. přijímání.⁶⁸ „*Nechte děti, aby přicházely ke mně.*“ (Lk 18,6). Kongregace de disciplina Sacramentorum se přiklání, aby děti chodily k prvnímu svatému přijímání od útlého věku, to je 7 let (v Římě 8. srpna 1910).⁶⁹

Dítě nemusí mít velké křesťanské znalosti, velké pozitivum je radostná touha přijímat Ježíše v podobě Eucharistie. O časném věku prvního svatého přijímání nám přikazuje Boží zákon a ten nemůžeme ani zrušit, ani se od něho dispenzovat.

Papež Pius X. v dekretu „*Quam singulari*“ z roku 1910 vyzval rodiče a kněze, aby děti přiváděli dříve ke sv. přijímání než ve dvanácti nebo čtrnácti letech, jak to tehdy bylo běžné. Neměla by jim být upírána „výživa pro vnitřní život“. Je to prostředek proti každodenním chybám a ochraňuje nás před

⁶⁷ Srov. JERÁBEK, Karel. *Chléb života a duše dítěte: Příspěvek k provádění časného a častého sv. přijímání dětí*. Líšeň, 1930. s. 11.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 15.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 18.

těžkými hříchy.⁷⁰ S ohledem k intelektuálnímu rozvoji je třeba od začátku vést děti, aby si při mši svaté uvědomovaly dimenzi tajemství a zázraku, jehož obsahem je přítomnost Krista od okamžiku proměnění chleba v Jeho Tělo a vína v Jeho Krev.

K časnému svatému přijímání mají děti vést rodiče. K tomu se přiklání i faráři.⁷¹ Vidí touhu dětí přijímat P. Ježíše a jít ke svaté zpovědi, aby jim byly odpuštěny hříchy. Děti by v ranném věku měli jít k prvnímu svatému přijímání i na úkor toho, že v daném věku nebudou znát celý katechismus. Zatěžovat je nadměrným učením by bylo porušování výchovných zásad. Jejich dětská radostná touha po Kristu vše předčí. Úmysl přijetí je úkon vůle, nemá závislost na velkých vědomostech. A touha dítěte přijímat Ježíše je někdy větší, než u učeného teologa. Dobrý úmysl je většinou o to dokonalejší, čím se vůle stává přáním, touhou, žádostí. Malé děti mohou mít větší užitek z přijaté Eucharistie než dobře poučení dospělí, slabší děti mohou mít větší užitek než nadaní spolužáci.⁷² Větší účinky sv. přijímání jsou pokud přijímající má dokonalejší stav milosti a lepší úmysl přijímatele. Nesmíme však zmenšovat svatý účinek Eucharistie. Duchovní pokrm Eucharistie posiluje dítě i člověka v mravním jednání, dává mu nezbytnou sílu proti pokušení a zlu, pomáhá vyvarování se lehkých chyb a těžkých hříchů, které se denně hojně mezi námi vyskytují a jimž jsme denně vystavováni. Svaté přijímání posiluje děti v růstu života nadpřirozeného. Chlebem života pro duše je Ježíš Kristus v Nejsvětější Svátosti oltářní. Svátost Eucharistie je středem a hlavním bodem života církve. V ní nás Ježíš Kristus zahrnuje do svých obětí, chval a díky, které na kříži přinesl svému Otci. Skrze tuto oběť nás vykoupil.⁷³ Ve svátosti Eucharistie na nás čeká sám Ježíš. Nesmíme litovat času, abychom se s Ním mohli setkat. Uctívání by nikdy

⁷⁰ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 84.

⁷¹ Srov. JERÁBEK, Karel. *Chléb života a duše dítěte: Příspěvek k provádění časného a častého sv. přijímání dětí*. Líšeň, 1930. s. 125.

⁷² Srov. tamtéž, s. 52.

⁷³ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 117.

nemělo přestat. (Papež Jan Pavel II.)⁷⁴ „*Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný, a já ho vzkřísím v den poslední...*“ (J 6,54-55).

Dítě má tento Den prožít radostně, protože jeho dlouhá příprava a touha setkat se s Pánem se splnila. Svátost oltářní je sám Ježíš Kristus, který se za nás pod způsoby chleba a vína obětuje a dává se nám za pokrm a nápoj. Rozmnožuje v nás milost posvěcující, je pro nás zárukou věčného života. Dítě musíme dále poučovat a vést k Ježíši, aby neupadlo a neochablo ve víře. Děti rády napodobují dospělé, proto by jim měli jít ve zbožnosti příkladem.

Při dalším přijímání Eucharistie je třeba dbát o duchovní život dítěte, aby proměněného Krista v chléb přijímalo s dobrou přípravou. Je nevhodné lákat děti na odměny za to, že přistoupí k prvnímu svatému přijímání, ale povzbudit v dítěti touhu po přijetí Eucharistie. Mnoho duchovních otců pokládá časté přijímání a zpověď za nutné, protože bez nich dítě často upadá do hříchu a zvyká si s ním žít. Hrozí zde i pozdější odpad od církve.

Pro dobře vykonanou zpověď pomáháme dítěti večerní modlitbou, zpytováním svědomí a vzbuzenou lítostí nad prohřešky. Velkou roli zde má duchovní vedení kněze a zpovědníka. Po přiznání některého prohřešku se rodiče musí vyvarovat nadměrnému trestání, nebo naopak všechno lehce omlouvat. Rodiče se musí snažit zahnat všechny emoce a dítěti odpustit a učit dítě odpouštět druhým (kamarád, který se mu posmíval pro špatnou známku, neznačkový svetr). Při přípravě ke zpovědi pomáhají rodiče dítěti taktně a diskrétně. Pomáhají mu zakoušet smutek nad spáchaným hříchem, ale hlavně radost z odpuštění a z návratu k Božím dětem. Pokud dítě najde důvěru ve svém zpovědníkovi a ten projeví pochopení, dítě snadněji odhalí své chyby a nedostatky. Kněz se snaží dítěti pomoci a povzbudit ho. Kněz neodpouští hříchy vlastním jménem, ale jménem Božím, proto musí vždy odpustit, pokud kající splňuje podmínky (lítost a chtít se polepšit). „*Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.*“ (J 20,23). Svátost smíření ustanovil Ježíš k obnovení nadpřirozeného života v křesťanu, který

⁷⁴ Srov. ZELENKOVÁ, Jana – překlad. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. s. 174.

tento život ztratil smrtelným hříchem. K svátosti smíření můžeme jít, i když jsme se dopustili lehkých hříchů.

Duše dítěte je v dětském věku zvláště jemná. Vnímá citlivě kolem sebe vše, co se děje. Středem zájmu prvního svatého přijímání ani biřmování by neměla být módní návrhářka, švadlena, fotograf, kuchařka, příbuzní, ale Kristus, který má poprvé vejít do dětského srdce či posílit biřmovance.

Rodiče, katecheta a kněz se snaží vzbudit v dítěti touhu po vzdělání a prohloubení svého duchovního života. Za tímto účelem bývají pořádány v děkanátech a diecézích jednodenní rekolekce konané na začátku a konci školního roku. Duchovní obnovy vedené zkušeným knězem jsou i v době postní a adventní.

Pro mládež jsou pořádány duchovní kurzy na různá témata. V tomto zranitelném a složitém období je třeba zdůrazňovat mravní čistotu, která není ctností slabých, ale silných jedinců. Na lidské tělo se díváme s úctou, je chrám Ducha svatého. Čistota vyjadřuje sílu lásky, harmonii, pohlavní strážce dává správné místo v manželství. V čistotě lze těžko vytrvat bez Boží pomoci. O tu prosíme v modlitbě, aby se nás pokušení vyhnula, nebo abychom jim zdárně odolali.

Pro studenty, kteří složili zkoušku dospělosti a opouštějí střední školy je uspořádáno duchovní cvičení formou exercicií, nebo duchovních konferencí.

Podle Tomáška k probouzení víry přispívá slavení nedělí a svátků.⁷⁵ Neděle se slaví na rovině duchovní (četba náboženské knihy) a tělesné (procházka).

Lidská dospělost se vyvíjí postupně. Důležitý je rozvoj tělesný, ale důležitější je rozvoj duševních vloh a to zvláště rozumu a vůle. Teprve až je člověk schopen samostatného názoru a dovede sobě sám vládnout, je považován za dospělého. K čistotě morálky patří sebeovládání, sebezápor a dobrovolné umrtvování (schopnost si něco dovoleného odříct, tím cvičíme svoji vůli). Také víra má v člověku dospět. Při biřmování biskup nebo zplnomocněný

⁷⁵ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. s. 113.

kněz dělá biřmovanci na čele kříž posvátným křížmem a říká: „Přijmi pečeť daru Ducha svatého.“ Znamení kříže je znamení utrpení a vítězství Krista. Při biřmování dostává pokřtěný účast na prorockém daru církve, aby hlásal Boží království na Zemi. Biřmovanec má statečně vyznávat svou víru a překonávat s tím spojené těžkosti.

Dětem musíme pomoci najít smysl života, umožnit jim, pokud je to reálné, aby dělaly, o čem sní a měly povolání, o kterém sní (kněz, doktorka, řádová sestra, prodavačka). Peníze nám sice pomáhají žít, ale sen má přednost, pokud je to možné.

Žádný člověk nedovede uspokojit plně druhého člověka. Proto musí spoléhat na sebe a důvěřovat Bohu. Smysl života má v sobě něco tajemného. Naplňuje nás láska. Je nejkrásnější na světě. Bůh je Láska.

Dospívající dítě by mělo hledat smysl života. Nevíme-li pro koho, nebo pro co žijeme, postrádá náš život smysl. Každý člověk má svůj životní úkol, je potřebný. Život člověka, který postrádá smysl, je jako svíce bez plamene. Dospívající by měl poznat moudrost, která zvaží, porovná a pak volí správné prostředky. Spravedlivost napovídá, co má dělat. Moudrost předvídá budoucí těžkosti a podle toho jedná a postupuje. Odpovědnost znamená být si vědom důsledků za vlastní rozhodnutí. Naučit se pracovat s úmyslem něco dobrého vytvořit, umět svítit dny odpočinku, kdy se věnujeme duchovním hodnotám. Žít podle přikázání lásky: „*Milovat budeš Pána Boha svého z celého srdce, z celé duše své a ze vší síly své a bližního svého jako sebe samého.*“ (L 10,27). Jen duchovně svobodný člověk je schopen opravdové lásky. Pokud se to dospívajícímu podaří, může žít krásný život. Nikdo z nás však není dokonalý. To není ale důvod chyby omlouvat. Duchovní úpadek se promítá i do tělesného úpadku.

Ježíš ustanovil sedm svátostí: křest, biřmování, svátost oltářní, smíření, pomazání nemocných, kněžské svěcení a sňatek manželský.

Život potřebuje pokrm, jinak zanikne. Kristus se rozhodl nás živit svým tělem a krví ve Svátosti oltářní. Tak s námi duchovně srůstá a my se s ním

důvěrněji spojujeme. Smrtelný hřích v nás Boží život ničí. Ve svátosti smíření se nám nabízí obnovení života v Kristu.⁷⁶

Pokřtění v Kristu Ježíši by měli obstát ve zkoušce před klaněním se různým bůžkům doby (konzumem pití a jídla, nadměrná starost o svůj zevnějšek, kariéra) a odvážit se žít s Ježíšem.

Život nedělá bohatým majetek ani získání množství informací, ale mít schopnost účastnit se života, prožívat ho.

⁷⁶ Srov. MED, Oldřich; kard. TOMÁŠEK, František a kol. *Život z víry*. 2. vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986. s. 86.

10. DÍTĚ A TYPY LÁSKY

Život je láska. Bez ní život nemá smysl.⁷⁷ Žijeme proto, abychom milovali a byli milováni. Mluví o tom celé Písmo svaté. Nestačí jen milovat, i my potřebujeme, aby nás někdo miloval. Pravidlo zní: kdo miluje, je milovaný. Dříve nebo později vzbudí lásku. Základním zákonem lásky je komunikace. Láska bez dialogu neexistuje. Bosko říkával svým salesiánům: „Nestačí, aby mladí věděli, že je máme rádi, musí to cítit.“

Lékaři nyní objevují něco, co staré moudré ženy věděly už dávno, jenomže jim nikdo pořádně nenaslouchal a nebral je vážně. Zjistili, že děti potřebují k životu lásku.⁷⁸

Moderní psychologie ukazuje, že dítě potřebuje lidský kontakt a lásku už v prenatálním stádiu. Přijetí a láska k dítěti od početí je tím nejlepším předpokladem pro pozdější harmonický rozvoj osobnosti.

Jen ten, kdo žije v harmonii se sebou samým, umí milovat. Kdo nenávidí sebe, nebuduje most k tomu druhému. Sobecký, do sebe uzavřený člověk je osobou, která nemiluje samu sebe. Odborníci se vyjadřují:

Karol Jung: Sebepřijetí je podstatou všech životních problémů. Neuróza je znakem osobního krachu – pacient se stává horším díky tomu, co v něm tento stav umocňuje. Všechno co ho zmírňuje, přispívá k uzdravení pacienta.

John Powell, psycholog: Všechny neurózy a morální zla mají společného jmenovatele – absence opravdové lásky vůči sobě samému.

Erich Fromm katastrofu egoismu popisuje: Kořeny egoismu se nachází v lásce k sobě. Egoistická osoba je stále nespokojená... V podstatě to jsou osoby, které sebe nepřijali a nemilují.

⁷⁷ Srov. GASPARINO, Andrea. *Spiritualita dialogu*. Don Bosco, 2000. s. 3.

⁷⁸ Srov. STEVE, Biddulph. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 3. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2006. s. 36. Švýcarský lékař zkoumal jak nejlépe zajistit péči o miminka. Nepoužil slovo „láska“ (takové slovo vědce neuspokojí), ale situaci popsal jasně. Miminka potřebují časté dotyky a tělesný kontakt s dvěma nebo třemi určenými osobami. Jemný, ale znatelný pohyb. Kontakt očima a úsměv.

Robert Felix, ředitel národního institutu duševního zdraví v Spojených státech amerických navrhuje neurotické osobě: Naučit se těšit z toho, že jsem sám sebou, že nemohu být jiným, jen a jen sám sebou.⁷⁹

Sv. Pavel učí o lásce, že je „*trpělivá, laskavá, nezávidí, nevychloubá se a není domýšlivá, nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy*“ (1 K 13,4-5). Tak se naučíme lépe chápat, než začneme odsuzovat a více oceňovat.

Pravá láska je bez podmínek. Máme napodobňovat Boha, který miluje vždy a bez podmínek:

- Trvalá, opravdová láska odolává času.
- Dodává důvěru druhému ve vlastní síly, nechce ho nahradit, ale dává mu hodnotu.
- Opravdová láska neulehčuje všechno druhému, ale umožňuje se těšit, že toho dosáhne, i když se mu to zdálo být nemožné.
- Opravdová láska komunikuje silou – povzbuzovat znamená dávat sebedůvěru druhému, nahradit druhého znamená jeho oslabení.
- Není vlastnická, nehledá svoje zájmy, ale zájmy druhého. Když je láska vlastnická, potom je sobecká. Bližní má právo být sám sebou, na lásku odpovídá svobodně, nebo ji odmítá.
- Opravdová láska nikdy nežárlí.

Bez lásky nelze být opravdovým křesťanem, tak jako není možný žádný apoštolát bez osobního svědectví života lásky. Rozeznáváme lásku:

- Láska Boží k člověku: Bůh pamatuje na svůj lid vězněný v cizí zemi a zasahuje do dějin v jeho prospěch. Zachraňuje Mojžíše, vyvádí lid z Egypta, chrání ho před útoky vojsk, dává mu vyváznout z vod Rudého moře a převádí do zaslíbené země.
- Láska člověka k Bohu: Bůh je milován jako osvoboditel a zachránce (Ž 18,2-4), protože naslouchá prosbě svého služebníka (Ž 116,1). Tato láska se projevuje ve službě, v poslušnosti a v dodržování přikázání.

⁷⁹ Srov. GASPARINO, Andrea. *Spiritualita dialogu*. Don Bosco, 2000. s. 6-7.

• Láska člověka k bližnímu: „*Budeš milovat svého bližního, jako sebe samého.*“ (Ga 5,14).⁸⁰

Člověk jako bytost tělesně duchovní zná lásku smyslovou a lásku duchovní. Smyslová láska je základní afekt smyslové žádostivosti (*appetitus concupiscibilis*). Duchovní láska vychází z vůle a z rozumového poznání. Tyto dva typy lásky nemusí jít proti sobě, smyslová láska může být duchovní oduševněna, naopak duchovní láska může od smyslové čerpat životnost. Pokud se tyto dva typy lásky dostanou do konfliktu, může to znamenat těžké narušení lidské osobnosti.

Existují různé stupně lásky: tělesně sexuální láska (erós), obětující se láska, např. mateřská (filos) a konečně je Boží láska (caritas, agapé). Přičemž tato posledně jmenovaná láska by měla zároveň pronikat i nižší formy lásky.

Erós, to je bouřlivý cit mezi dvěma lidmi, je prožíván jako touha po blízkosti druhého. Často však také jako potřeba ho vlastnit a mít k dispozici. Může však přerůst ve zralejší formu lásky, kdy láska narůstá a získává na kvalitě a oba partneři pociťují, že něco budují. Ale může také ukázat svoji horší tvář, když jeden nebo oba začnou mít pocit, že láska je o něco okrádá. Pak vyrůstá snadno závislost, žárlivost, omezování nebo nenávisť.

Filos je láska ve formě přátelství. Když už erós nedovede živit svůj oheň, dokáže partnery držet při sobě filos. Společná práce, kompromisy, vycházení si vstříc, přemýšlení o potřebách druhého, to všechno je filos. Tento druh lásky již v sobě nenese tolik vášnivosti, je spíše jemný, skromný a kultivovaný. Neomezuje však druhého, nechce ho vlastnit. Řada lidí se trápí při hledání erótu, a když se mění erós v filos, mají strach, že se jejich láska ztrácí. Někdy hledají další vztah, kde převládne na počátku erós. Zopakují si však opět to samé, erós postupně ztrácí svoji sílu a jsou znovu ve stejné krizi. Nechápu, že právě filos je může dovést k nejvyšší formě lásky, k agapé.

Agapé, Boží láska je přítomna v erótu i filosu, ale přesahuje je. Tato láska je Ježíšem označena, že je největším přikázáním. „*Miluj Pána svého Boha*

⁸⁰ Srov. FIORES, Stefano; GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 459-460.

celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí... a miluj svého bližního jako sám sebe.“ (Mt 22,37). Caritas – agapé je nadpřirozená ctnost, která miluje Boha pro něho samotného a bližního pro Boha.⁸¹ Agapé je láska, která usiluje o dobro druhého. Při agapé je naše empatie do partnera natolik hluboká, že cítíme, jak na něho působí naše chování, a hledáme pro něj to nejlepší. Znamená to vyjít ze svého sobectví, kdy člověk jedná jen pro své vlastní uspokojení. Dále to znamená myslet na to, jak učinit jeho život lepším.⁸²

Z výzkumné sondy, která zkoumala co znamenají pojmy láska pro děti mladšího školního věku vyplynulo:

Dotázané děti nejčastěji spojovaly lásku s kladným emocionálním vztahem, který popisovaly slovy: mít rád, zažít spolu něco pěkného, mít k sobě dobrý vztah, pomáhat si. Podle některých odpovědí dětí představuje láska též radost a štěstí, vděčnost a obohacení života. Dokonce některé děti už rozlišovaly lásku v různých podobách (nejčastěji rodičovskou, sourozeneckou a partnerskou).

Mezi projevy lásky děti zařazovaly formy slovní (říkat si, že se máme rádi) i písemné (milostné dopisy, básně, citáty), fyzické (líbání, hlazení, držení za ruce, vzájemná pomoc, ochrana druhého) i materiální (věnování dárků, přáníček, kytěk). Podle odpovědí dětí je patrné, že v projevech lásky spatřují důležitost v trávení společného času i v existenci kladných citů a vztahů mezi lidmi.

Dotázané děti projevují lásku v různých kombinacích rodinným příslušníkům, zejména svým rodičům, sourozencům a prarodičům, dále svým vrstevníkům i domácím mazlíčkům (nejpočetnější zastoupení mají psi). Obdobně chápou projevy lásky jiných lidí ke své osobě.⁸³

Lásku můžeme dítěti projevit čtyřmi způsoby: kontaktem očima, fyzickým kontaktem, soustředěnou pozorností a kázní. Kontakt očima je rozhodující

⁸¹ Srov. Římskokatolická farnost - Děkanství Postoloprty [online]. 1. Boží přikázání: O lásce k Bohu a bližnímu. c2010 [cit. 2010-12-30] <<http://postoloprty.farnost.cz/duchovni-slovo/katecheze-mravoucn/1-bozi-prikazani-o-lasce/>>

⁸² Srov. PRÁŠKO, Jan. *Asertivita v partnerství*. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 132-133.

⁸³ Srov. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu [online]. Sborník z kongresu Pardubice, 2005. c2001-2005 [cit. 2010-12-06]. Dostupný z [www: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010403>](http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010403)

nejen pro vytvoření dobré komunikace s dítětem, ale i pro naplnění jeho citových potřeb.

Jedním z nejdůležitějších poznatků o výchově dítěte je skutečnost, že dítě potřebuje zakoušet všechny druhy lásky současně. Potřebuje současně kontakt očima, fyzický kontakt, soustředěnou pozornost a kázeň. Dítě musí cítit naši lásku i pevnost zároveň. Obojí se vzájemně nevylučuje. Pevnost nepopírá lásku. Láska neubírá na pevnosti, ani nepěstuje povolnost.

ZÁVĚR

Na práci je z větší části nahlíženo z pozice matky dítěte. Sledovala jsem také myšlenky a zkušenosti, které vyslovili či zažili jiní lidé přede mnou, nálezy a závěry, ke kterým došli různí lidé na různých místech. Snažila jsem se je utřídit a spojit do nových celků. Někde cituji druhé autory přímo a přesně. V jiných případech nejde o citaci, ale spíše o podněty, myšlenkové zamyšlení o nějaké poznatky, které od jiných lidí přijímáme. Je spousta knížek, encyklik, článků, lidí kolem nás, kde se setkáváme s různými myšlenkami, nápady. Záleží jen na nás jak nabité vědomosti použijeme v praxi. Mnohá kniha nám může napomoci řešit nějaký problém, ale konkrétní život, zvláště duchovní život, musíme žít podle svého svědomí.

Dítě je dar od Boha, který jako rodiče přijímáme a máme za jeho vývoj v životě zodpovědnost. Každodenní potřeba dítěte je zažívat pocit, že je milováno, že má své místo, kam se může vracet. V celé své práci dokazuji jak nesmírně je pro dítě důležitý duchovní život a vzájemné vztahy. K tomu mu v mládí pomáhají rodiče, později se mu duchovní život snaží ukázat kněz. Staršímu dítěti mohou pomoci radou kamarádi a přátelé. Rodiče i kněz se snaží, jim od Boha svěřenou lidskou bytost, ochránit před škodlivým vlivem dnešní materiální doby. Děti se rodí na svět bezbranné, křehké, odkázané na lidskou pomoc. Potřebují najíst, obléci, potřebují, aby je měl někdo rád. Dítě vyrůstá a svět se pro něho začíná zvětšovat. Již mu nestačí jen máma s tátou, ale hledá si kamarády stejného věku. Potřebuje materiální věci a pocit potřebnosti, že není zbytečný. I dospělé dítě touží po lásce, chce být zabezpečené. Velkou, pravou, nikdy nezraňující lásku mu může dát jen Bůh, protože Bůh je LÁSKA. Cestu k Bohu mu otevře křest a kráčet po této cestě mu pomůže sv. přijímání a síla Ducha svatého v biřmování.

Vychovávat dítě znamená pro rodiče, kněze i katechumena přijmout dítě bez výhrady se všemi jeho kladnými i zápornými vlastnostmi, se všemi jeho zvláštnostmi a bezpodmínečně ho milovat. Výchova vyžaduje i mnoho trpělivosti. Právem, povinností a radostí je dítě provázet na jeho cestě duchovním životem. Ani rodiče a kněz mu nemůže vnucovat cestu po které by

se mělo vydat, ale pomoci mu ukázat směr. To proto, že cesta vede krajem, který dospělí znají lépe. Snaží se ho doprovázet, aby se mu šlo snadněji a jistěji. Pokud klopýtne, dodat odvalu, aby to nevzdalo. Naučit si vážit duchovních věcí a dát dítěti lásku, aby odcházelo do života s radostí v srdci. To je to nejcennější co mu můžeme dát v nynějším materiálním světě.

Čím více dítě vyrůstá z dětských střevíčků, tím více je zřejmé, že svůj život musí žít samo a že odpovědnost mu za to nikdo neodejme. Krizemi nachází svou identitu. Měřítka svých hodnot už nemůže nechat tvořit rodiči a institucemi dětství. Sám je musí vytvořit a postavit se za ně. Stává se zodpovědným za vytváření svého svědomí, za své skutky a za svůj život.

SEZNAM LITERATURY

BENEDIKT XVI. Uspořádal COCO, Lucio. *Myšlenky o rodině. Výběr z textů papeže Benedikta XVI.* 1. vydání. Paulínky, 2010. ISBN 978-80-86949-80-2.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) český ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

DOUBRAVA, Josef. *Mozaika hledání.* 1. vydání. Třebíč: Arca JiMfa, spol. s.r.o., 1996.

DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže.* 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-107-8.

ERICKSON, Mary E.; NELSON, Anita C. *Jaký je Bůh.* David C. Cook Foundation, 1992. ISBN nevedeno.

FIORES, Stefano; GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.

GASPARINO, Andrea. *Spiritualita dialogu.* Don Bosco, 2000. ISBN 80-88933-57-9.

GILBERT, Guy. *O dětech a výchově.* Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-609-4.

JEŘÁBEK, Karel. *Chléb života a duše dítěte: Příspěvek k provádění časného a častého sv. přijímání dětí.* Líšeň, 1930. ISBN nevedeno.

KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže.* Praha: Salesiánská provincie, 1999. ISBN nevedeno.

KOLÁČEK, Josef; ČERNÁ, Zdislava – překlad z originálu vydaného Papežskou radou pro rodinu. *Lidská sexualita: Pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodině.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-495-4.

LEON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie.* Velehrad: Křesťanská akademie, Řím, 1981. ISBN nevedeno.

MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života.* Olomouc: Panorama, 1986. ISBN nevedeno.

MED, Oldřich; kard. TOMÁŠEK, František a kol. *Život z víry.* 2. vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986. ISBN nevedeno.

PLATON. *Faidón*. Praha: Oikoymenh, 2006. ISBN 80-7298-158-7.

PRÁŠKO, Jan. *Asertivita v partnerství*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1246-6

SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. ISBN neuvedeno.

STEVE, Biddulph. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 3. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2006. ISBN 80-7367-192-1.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *Z dětských mudrosloví. Specifické znaky dětské psychiky*. Praha: Universita Karlova v Praze, 2000. ISBN 80-7184-996-0.

ŠPIDLÍK, Tomáš; RUPNIK, Marko. *Nové cesty pastorální teologie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008. ISBN 978-80-86715-97-1.

ZELENKOVÁ, Jana – překlad z Gottes Kinder, vydaného Freudeskreis Maria Goretti e. V. *Boží děti*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7266-292-0

JINÉ ZDROJE

Kolektivní dílo autorů, Kongregace pro nauku víry. *Donum vitae: Sborník studií o etických aspektech začátku individuálního lidského života a instrukce Kongregace pro nauku víry. O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1554-2.

Autor neuveden, reedice samizdatu. *Křesťanská výchova v rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000. ISBN neuvedeno.

Knihy je zpracována podle pramenů: Alžběta von Schmidt-Pauli: Sv. Mária Goretti a jej vrah; Celestino Norone: Vrah sv. Marie Goretti; P. Mauro: Mária Goretti. *Nebe nad močály: Životopis sv. Marie Goretti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1997. ISBN neuvedeno.

Římskokatolická farnost - Děkanství Postoloprty [online]. 1. Boží přikázání: O lásce k Bohu a bližnímu. c2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupný z [www](http://postoloprty.farnost.cz/duchovni-slovo/katecheze-mravoucne/1-bozi-prikazani-o-lasce/): <<http://postoloprty.farnost.cz/duchovni-slovo/katecheze-mravoucne/1-bozi-prikazani-o-lasce/>>

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu [online]. Sborník z kongresu Pardubice, 2005. c2001-2005 [cit. 2010-12-06]. Dostupný z [www](http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010403): <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010403>>

SEZNAM ZKRATEK

J. Em.	Jeho Eminence
kán.	kánon
např.	například
NZ	Nový zákon
P.	Pán
P.	Panna
sv.	svatý
SZ	Starý zákon
tzv.	tak zvaný

Biblické zkratky jednotlivých kapitol jsou převzaty z vydání Písma svatého: Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Zvon, 1991.